

mladiika

junij

VSEBINA

Jože Peterlin: Tisoč dvesto let	65
Stanko Janežič: Jurij Podobar	66
Kondor: Vsaj enkrat	66
J.P.: Veliki slovenski gradbenik Jože Plečnik	68
Albert Miklavc: Zakaj pri nas ni več slovenskih novih maš?	69
Slavko: Nepoznanemu novomašniku (pesmi)	70
Stanko Kosmina: Na stopnicah dunajskega parlamenta	71
Zora Tavčar: Rumena svetloba nad parkom	72
jp: Razprave za okroglimi mizami	72
Jože Peterlin: Gledališče je zaključilo svojo letošnjo sezono	75
Maks Šah: Naša šola	77
abc: Poklicno izobraževanje delavske mladine	79
Josip Kravos: Ko sem bil zadnjič tepen	80
Radio: Marija Jan — Žena in radio	82
Martin Jevnikar: Umrli je Arturo Cronia	83
V. D.: Most	84

Uredil JOŽE PETERLIN

Revijo izdaja uredniški odbor: Stanko Janežič, Marij Maver, Albert Miklavc, Franc Mljač, Sergij Pahor, Jože Peterlin, Maks Šah, Drago Štoka, Marija Češut in Silvan Kerševan

Odgovorni urednik:
MARIJ MAVER

Zunanja oprema
KLAVDIJ PALČIČ

Uredništvo in uprava: Trst, via Donizetti 3, tel. 23-779 — Poduredništvo v Gorici: SKAD

Cekovni račun 11/7019

Registrirano na sodišču
v Trstu št. 193

Tiska tiskarna »Graphis«, Trst, ul. Sv. Frančiška 20, tel. 29-477

MOLTI MI CHIEDONO SE PARLO SLOVENO

Spoštovani,

pošiljam Vam izrezek iz tržaškega Piccola z dne 12.5.1967 z željo, da ga objavite, zato da bi se ob njem zamislili tisti naši ljudje, ki svojim otrokom delajo škodo s tem, da jih ne učijo svojega materinega jezika in jih ne pošiljajo v slovensko šolo, češ se bo že naučil doma slovensko. Slovenščina pa je težka in se je brez obiskovanja slovenske šole ne bodo nikoli naučili. Taki starši oropajo svoje otroke znanja slovenščine in tudi drugih jezikov (nemščine, ruščine...), katere se je veliko lažje učiti, če poznaš slovensko slovnico.

Vendar želim s tem izrezkom opozoriti na nekaj drugega, konkretnjšega, bližnjega. Kajti gre za pismo nekega osemnajstletnega dekleta, naše someščanke, ki išče službo. Njen priimek sicer — če je avtentičen — ne skriva tragične ironije. A pustimo to ob strani in zapomnimo si raje nauk. Trst leži na meji med italijanskim in slovenskim svetom. Kdor dobro pozna oba ta dva jezika je nekako privilegiran. To ve vsak, če ni slep, če ne zapira oči pred stvarnostjo. To čuti tudi osemnajstletno dekle, prodajalka, ki išče službo.

V. Š.

Odrezek, ki ga bralec V. Š. prilaga je sledeči: »Caro »Piccolo«, sono una tua lettrice quasi diciottenne e ti prego di ospitare questa mia lettera nella tua rubrica »Segnalazioni«. Desidero parlare di un problema che non interessa soltanto me, ma molte mie coetanee: la disoccupazione.»

»Dopo essere stata licenziata, qualche mese fa, per riduzione di personale da un self-service, invano ho cercato un altro lavoro, presentato domande e risposte ad inserzioni; o mi viene risposto che sono troppo »vecchia«, o che non ho pratica di quel dato ramo di commercio. Ma l'ostacolo maggiore è che molti mi chiedono se parlo sloveno. (Podčrtal V. Š.)... Maria Ferluga.»

V DIJAŠKIH ZAVODIH:

»KJER SAMO MOLIMO...«

»KJER NE DOVOLIMO

K NEDELJSKI SV. MAŠI...«

Imam otroka, ki bo prihodnje leto obiskoval nižjo srednjo šolo. Ker sem vdova in ves dan v službi, ga nimam komu pustiti, da bi zanj skrbel med mojo odsotnostjo. Do zdaj je nanj pazila moja mati. A otrok odrašča in ji povzroča vedno več skrbi. Zato ga mislim prihodnje leto dati v kak zavod, a imam nekaj pomislekov.

Mislila sem najprej na Dijaški dom, toda sem slišala, da otrok tam ob nedeljah in zapovedanih praznikih ne pustijo k maši, češ da imajo zjutraj učne ure. Jaz pa želim svojega otroka vzgojiti krščansko, zato se za ta dom ne morem odločiti.

Pomisliha sem že tudi na Marijanišče, a ko sem to omenila svojemu otroku, se mi je začel upirati, češ da »tam samo molijo«. (To je namreč »zvedel« od neke punčke, naše sosedice, ki hodi v Dijaški dom).

O zavodu bom seveda odločila jaz, vendar bi rada, da bi se otrok v njem dobro počutil in da bi se vzgajal kakor bi jaz želela. Kaj mi svetujete?

R. Z., Trst

Draga gospa, prav imate, ko pravite, da se boste za ta ali oni zavod sami odločili. Zato tudi od nas verjetno ne želite »nasveta« kot pravite, ampak prej pojasnila o raznih zavodih.

Zavodov za šolsko mladino imamo v Trstu kar tri: Marijanišče na Opčinah (za fante). Zavod šolskih sester pri Sv. Ivanu (za dekleta) in Dijaški dom (za fante in dekleta).

Za prva dva vemo in bi vam lahko tudi zagotovili, da se v njih otroci vzgajajo v krščanskem duhu, ker ju vodijo salezijanci oziroma šolske sestre; za Dijaški dom, ki ima laično vodstvo, pa vam ne bi mogli dati podobnih zagotovil, ker je pač ves duh vzgoje v zavodu odvisen od vodstva (ravnatelja, vzgo-

(Nadaljevanje na 3. strani platnic)

Posamezna številka Mladike stane 200 lir, po pošti 220 lir. Celoletna naročnina (10 števil) 2000 (2200) lir. Naročnina za ves letnik v Jugoslaviji 45 Ndin, v Ameriki stane 5,5 dol. Naročnina za ves letnik v Avstraliji 4 funte.

TISOČ DVESTO LET

Tisoč dve sto let je preteklo od tedaj ko so naši predniki sprejeli krščanstvo. Bili so v prvi slovenski samostojni državi — Karantaniji.

Čudno nemirna in vabljliva zemlja je bila že takrat zemlja naših očetov. Kakor na prepihu. Zato pa se ponavlja zgodba skozi stoletja: treba je iskati opore pri sosedu in se braniti pred njegovo veliko »ljubeznijo« in odkritim napadom.

Slovenski knez Valuk, ki je vladal posavski Sloveniji, je svoje ozemlje priključil Samovi zvezni državi, da bi se laže ubranil pred tujci, a po Samovi smrti 658. so slovenski neodvisni knezi — Valukovi nasledniki — morali kloniti pred Obri.

Tedaj so skušali Obri uničiti še neodvisno slovensko državo Karantanijo. Knez Borut se je zato rajši povezal z Bavarci in sprejel njihov pogoj za ponujeno pomoč — da jim izroči svojega sina Gorazda in nečaka Hotimira kot talca in dopusti njuno krščansko vzgojo. Že tedaj se je namreč Borut odločil, da sprejme v državo novo vero, čeprav se on sam še ni dal krstiti.

To je bila tedaj zgodovinska odločitev kneza Boruta. Od takrat je poteklo več kot tisoč dvesto let. Slovenski vladar je s tem sicer sprejel neko odvisnost od Bavarcev, toda izbral je to v stiski zato, da je lahko ohranil neodvisno vladno in notranjo svobodo. Gledal je pravilno, saj vemo, da so vsi slovanski rodovi, ki niso sprejeli v tisti dobi prostovoljno krščanstva, izginili iz zgodovine ali pa so se morali povsem ukloniti tujemu jarmu.

Sprejem krščanstva je bil za Slovence narodna rešitev.

V tisoč dvesto letih je krščanstvo dvignilo naše prednike iz primitivnih rodov v družbo kulturnih narodov. Evangelij Ljubezni in Dobrote jih je plemenitil, da so zoreli v boljše ljudi. Krščanstvo je prepojilo vsebino naše kulture, da se je v zlahtnosti in lepoti dvignila na evropsko višino in s tem opozorila na svojo bitnost.

Iz krščanske vsebine so se rodili in delali naši nesebični in dobri ljudje:

tisti, ki so se odpovedali vsemu in za zidovi v molitvi ali v strežbi bolnikom izgoreli v ljubezni;

tisti, ki so zapustili mater in očeta ter oznanjali boljši svet med rojaki ali kot misijonarji v neznanih deželah med neznanimi ljudmi;

naše matere, ki so v trpljenju in pomanjkanju vedno znova klicale božjo pomoč in do konca vztrajale in upale;

pa možje, ki so krvaveli na vseh frontah, ne za svoje interese in ne za dobro lastnih otrok in lastnega naroda, a so v veri našli moči, da jih je končno pripeljala domov in so tu vzdrževali in vedno znova vžigali novo življenje;

fantje in dekleta, ki so v veri in odpovedi živeli lepo mladost in zoreli v zdrave može.

Tako je ta naša topla greda dobivala v krščanstvu vedno novih moči in novih sokov za življenje. Še posebej so naša mesta tu in kraji na Krasu in daleč tja v zaledje tedaj, ko je bilo za naš narod zelo hudo, v cerkvi našli tolažbo, ki so se edino še tam lahko pogovorili s svojim Bogom v materini besedi.

Mislimo, da je naše krščanstvo tako dragocena dediščina, da moramo biti zanj hvaležni našim očetom, da so nam jo zapustili. In zmeraj bolj smo prepričani, da se moramo zopet vrniti k vrelcem krščanstva, če hočemo ustvariti boljši svet in še posebej: če hočemo rešiti svoj narod propada.

Jubilej tisoč dvesto letnice nam daje priložnost, da se vse leto vračamo k razmišljanju našega povratka v prečiščenem in znova doživetem krščanstvu.

STANKO JANEŽIČ

JURIJ PODOBAR

(NADALJEVANJE IN KONEC)

13.

Oba Podobarja, oče in sin, sta odpotovala v Slovenijo. Naselila sta se v Bohinju, zaživela s pokrajino in ljudmi ter slikala.

Mladi Jurij je slovenščino že do kraja obvladal. Mogel je pisati pesmi.

Opevale so gore, jezero, slap, gozdove, tišino, grozotnost neviht, največ pa Nadjo.

Nadja je bila študentka. Za počitnice se je vrnila iz Ljubljane v domačo vas in je bila ko druga kmečka planinska dekleta. Vendar je v njenih očeh igral poseben sijaj. Jurij je videl v njih odblesk prozornega jezera in jutranjega neba po nočni nevihti. V polti njenega lica je vonjal plemenito domačnost žolte pšenice. Valoviti lasje so ga spominjali na svobodno rast planinskih gozdov. In v njenem glasu je zaznal sorodnost z vsepričujočo pesmijo nevidnih ptic.

Prijatelja sta postala, ko ji je podaril njen prvi portret. Navdušila se je za slikanje in postala njegova učenka. Jurij pa jo je imenoval za svojo profesorico slovenščine. Sam jo je mimogrede učil francoščine.

Odkar sta se srečala, je Jurij vse bolj težil k plemenitosti.

Ker je Nadja hodila vsako jutro k maši v cerkvico sv. Janeza Krstnika ob jezeru, je hodil tudi Jurij.

Mnogo sta govorila o verskih rečeh. Za Jurija so bili ti pogovori polni neznane lepote, mladostnih utripov in veselih drznih vzponov v podnebne vršine. Čutil je, da postaja drug človek, poln novih klic; prostranstvo se širi in čaka na njegov vzlet, vse poti so odprte. Kot nikoli poprej je zadihaval svobodo in človeške rasti.

Bog in narava in človek in duh in umetnost in lepota — vse se je zraščalo v živ mozaik harmonije.

Iz Jurijevih slik je začel sijati pridih onstranstva: rahlo in vse bolj prepričljivo. Spajal se je z lepoto narave in v očeh in v duši spočenjal radost.

Včasih Jurij ni več zaznaval jasnih ločnic med vsepričujočim Bogom, skalnatimi gorami, zatihlim jezerom, brhko deklico Nadjo in vsebarvastim platnom svojih slik — tako je eno prehajalo v drugo. Takrat je najraje sam samcat legel pod tiho smreko ob robu jezera, se zazrl skozi iglaste veje in vejice v brezmejno jasnino neba in se kot otrok radoval. Hipoma se je vzpel kot vrtavka, se pognal do cerkvice in pal pred oltar. Potem je šel klicat Nadjo in jo kot brezmadežno rožo objel in poljubil. V hipu je nastavljal stojalo in platno in slikal, slikal...

14

Na jesen bi Jurij rad ostal. Toda Nadja je morala v šolo in Jurij se je z očetom vrnil v Pariz, da pripravita novo razstavo.

VSAJ ENKRAT

Lep sončen popoldan. Grem, da v porajajoči se pomladi preizkusim svoje moči, sprostim svoje ude, okrepim svojo voljo, izostrim svoje čute in se moje celice spet nasrkajo blagodejnega sonca in svežega zraka. Grem, da privabim novih zdravih sokov v svoj organizem. In tako mi je kakor mladi češnji, ki je pravkar odcvetela, pa jo novi, težki in sočni poganjki pritiskajo k tlom ter je od svoje bujnosti vsa onemogla. Kakor mlado drevo se prepustim notranji nuji, svoji rasti, svoji bohotnosti in nič se ne pomišljam. Od goriške železniške postaje se smelih in dolgih korakov napotim po korzu. Zavijem v drevored XX. septembra... Ko stopam pod razkošno zelenimi cvetočimi kostanji, se za trenutek spozabim in že se v meni zdrami mladeniško mehak spomin, vznemiri me, pa spet izgine v pozabo... Vedno lažji mi je korak, ko da me moji preizkušeni športni čevlji sami neso proti sončnim rebrim. Samo še bežen pogled v sinjo grivo Soče, utesnjeno v ovinkasta zelena bregova, in poženem se navkreber — po cesti »vina in češenj«, kot spominja napis v italijanščini na tabli kraj ceste...

Oslavje. Ne prenašam več hoje po asfaltu. Zavijem na levo,

Za božič pa je prišel zopet v Bohinj — v brezmadežno spokojnost zasneženih planin.

Z radostjo otroka je doživiljal slovenski sveti večer.

S seboj je imel violino in pri polnočnici je igral v cerkvi Janeza Krstnika. In Nadja je pela. Jurij je bil kot v nebesih. Potem sta se vse dneve z Nadjo smučala.

Še raje sta slikala. Jurij je že izbral naslov za prihodnjo razstavo: Beli raj pod Triglavom. Nekaj slik bo razstavila tudi Nadja. Takrat bo morala priti v Pariz. Med velikimi počitnicami, ko bo končala maturo. Jurij se bo pripeljal po njo.

Oh, in potem, potem bosta ostala v Parizu. Ne, poroka mora biti v cerkvi sv. Janeza Krstnika pri Bohinjskem jezeru. Nad jezerom si bosta postavila hišico in planinski atelje. Drugo stanovanje bosta imela v Parizu.

Kako blizko so sijale zvezde tisti večer, ko sta o tem govorila. In kako dober in tih je bil sneg v svoji belini.

Ob zvesti luči vasovalca meseca je Jurij bral Nadji svoje nove pesmi.

In dvoje src se je vse bolj zedinjalo v en sam utrip sreče in hrepenenja.

15

Sredi julijskega žarnega dne sta se Jurij in Nadja vzpenjala v vršino triglavske stene. Sama, svobodna in kot dve peresci lahkotna.

Nadja je poznala mnogo poti in je bila za vodnico.

»Jurij, ti si preveč predrzen. Pazi se. Triglav ni Pariz,« je kdaj kdaj pokarala svojega fanta in se mu vseodpuščajoče nasmehnila. Potem se je zapeljujoče pognala naprej. Juriju se je zdela kot srna ali kot mladi gams.

Nenadoma je Jurij vzkričal. Omahnil bi, da ga ni zajelo deklet. Toda zamah je bil premočan, nekje zgoraj se je odkrušil del skale, vrv je popustila in oba sta zdrčala v prepad.

Ko se je Jurij prebudil, je ob sebi zazrl Nadjo — brez diha. Obsul je s poljubi njene začudeno razprte mrzle oči in zaihtel kot otrok brez utehe.

Znova je zgubil zavest in ko je odprl oči, je zaznal pod sabo mehka nosila in toplino človeških rok.

16

Jurij je svoji zimski razstavi dal naslov: Smrt pod Triglavom. Pariški kritiki so tekmovali s slivospevi, mladi umetnik je pestoval bolečino in žaloval za Nadjo. Vsa razstava je bila posvečena njej.

Včasih se je Juriju zdelo, da je deklica živa. Izstopa iz slik, vsa lahkotna in lepa in dobra, in se z njim pogovarja na tiho in zvesto. Najraje govori o lepoti in nemumljivosti življenja in o ljubezni. Juriju je bilo ob teh pogovorih tako dobro. Cele noči je prebil tako z njo in je med pogovori slikal. Kakor zamaknjen v nevidni svet, ki je brez konca.

Tudi v cerkvi na Montmartru je bila ona navzoča. Moral je dan za dnem zahajati tja.

Toda včasih se je Nadja skrila. Jurij jo je zaman iskal. Zapovrstjo je vstopil v lokale in njegove oči so begale od dekleta do dekleta. Blodil je po ulicah in križpotih in jo je klical.

In se je zgodilo, da je v zgodnjih jutranjih urah obležal ob robu ceste, da so ga morali zanesti na stanovanje. Takrat se je spomnil na mater in je ihtel.

mimo mogočne stare domačije in že sem sredi njiv in pašnov... Hodim po kolovozih in stezah, vzpenjam se po zelenih rebrih, spuščam se v grape, preskakujem tolmuhe, ograje in potoke. Zvonik števerjanske cerkve, viden daleč naokoli, mi je vodnik. Vse naokoli je bujno zelena pomlad. Le belina strme prašne ceste blešči v vročem soncu. Na levo in desno, pred mano in za mano valove v rahlem pomladanskem vetru plahle zelenila. Tu in tam zeva v svoji goloti sveže preorana zemlja. Potim se. Oglasi se zvon. Pogledam naravnost predse. Visoko nad menoj pritrkava. Spet grem mimo neke hiše. Vse je tiho in mirno. Nikogar nikjer. Ljudje in živali — kot da jih ni. In vendar morajo biti, Morda počivajo. Nedelja je. In kot da čutim njih mirno dihanje, se mi zdi. Toda radijski sprejemnik poje od nekod, tiho, polglasno, kot da veter pri naša napev. Grem dalje, mimo drugih domačij. Na nekem borjaču leži v ležalnem stolu mlada ženska. Sonči se, meži v sonce in me ne opazi. Počiva mlada gospodinja. Počiva trudna od vsakodnevnih skrbi ali se sonči domača hči? Tudi tu slišim glasbo; radio igra neslišno, skoraj brezglasno. In grem naprej še mimo drugih hiš in povsod igra radio in od povsod vre ista pesem, slovenska. Pesem, kot da ne prihaja iz hiš, ampak iz zemlje, kot da jo veter pri naša s prisojnih bregov onostranstva. Vzhičen sem in srečen... Tako. Za nič... Vsaj enkrat.

KONDOR

VELIKI SLOVENSKI

GRADBENIK

JOŽE PLEČNIK

27. maja je bila odprta na Dunaju razstava del največjega slovenskega arhitekta, Jožeta Plečnika. Razstavo je organiziral naš tržaški rojak, Boris Podreka.

Na vabilih na razstavo so pod letnicami arhitektovega življenja (1872-1957) označeni največji kraji Plečnikovega udejstvovanja: Dunaj-Praga-Ljubljana.

S svojimi velikimi ustvarjalnimi spomeniki v teh mestih ima Plečnik mednarodni sloves.

Najbolj pa razvije Plečnik svojo delavnost v rodni Ljubljani, kamor se vrne in postane redni profesor na arhitekturnem oddelku ljubljanske univerze. Nastajajo: cerkev sv. Frančiška, državna knjižnica, Žale in tržnice v Ljubljani, cerkev na Ljubljanskem barju, razen tega pa gradi tudi v drugih mestih Jugoslavije. Spomniti moramo na njegov načrt slovenskega parlamenta v Ljubljani. Prav v tem zasnutku se je povzpel najvišje v prepričanju, da daje umetniško sintezo svojih prizadevanj. Klasična umerjenost bi se družila z zaletom, ki ga omogoča do kraja izvedena železobetonska konstrukcija osrednjega dela in bi izzvenela v višini 120 metrov in gospodovala nad Ljubljano. Načrta sicer niso uresničili, o ostaja njegova dragocena zapuščina.

J. P.

17.

Na pomlad je mladi Jurij obiskal Nadjin grob v Bohinju. Toda ni mogel obstati. Beli molk gora, nedolžna gladina jezera in vselepotna mlada rast so ga preveč vznemirjali. Odsotna Nadja mu je bila preblizu. V vsem je bilo del nje

Moral se je vrniti v Pariz.

Lovil se je med svojim svetlim ateljejem na Montmartru, skrivnostno temino bližnje bazilike in polzavestno blodnjo po pariških ulicah.

Število umetniških slik pa je raslo. Razstava se je vrstila za razstavo, tuja mesta so se začela zanimati zanj, svetovne umetniške galerije so kupovale njegove slike, najbolj cenjeni listi so se razpisovali o njem. Ime Jurij Podobar je pomenilo najsodobnejšo umetnost in njen najvišji vzpon.

Vsi so to čutili in priznavali, naj so njegove slike še tako različno dojemali in naj so njegovo umetnost nazivali: Pariški vrtljak, Nočni ples, Vrisk sonca in barv, Pomladna rast, Zrellost sadov, Zadnja skrivnost, Krik blaznosti, Cudež iz onstranstva — ali kakor že koli.

Jurij Podobar je vedel, da bo moral umreti mlad. Zato je tako hitel z delom. Njegove slike morajo izražati živo lepoto zemlje in neba in ljudi vseh dob. Rojeva jih v kratkih minutah ena duša in eno telo, toda v povezanosti z vesoljem in za vse vekove. Vsi morajo v njih najti del sebe, dih zemlje in odsev Boga.

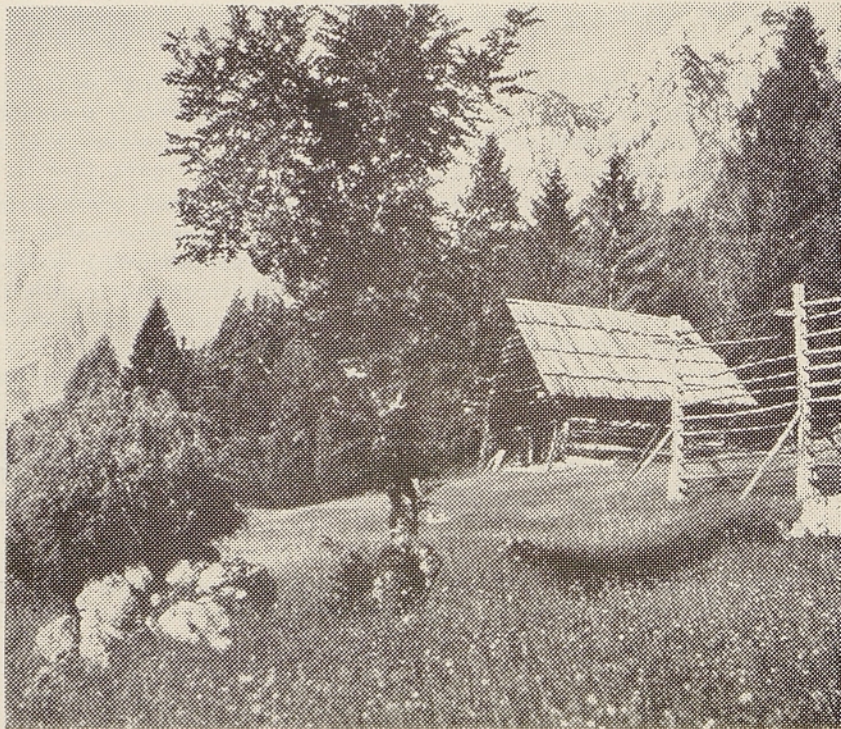
18

Našli so ga umirajočega na ulici in še tisti dan je izdihnil v naročju starega duhovnika iz cerkve Jezusovega Srca na Montmartru.

Umril je z eno samo željo in so mu jo tudi izpolnili: pokopali so ga v cerkveni grobnici na Montmartru.

Nad grobom stoji preprost napis, ki si ga je sestavil umetnik sam:

Tukaj počiva
in čaka vstajenja
mladi Jurij Podobar
nemirni iskalec
Lepote.

Gospa Sveta je zaman čakala na slovenske romarje

Pri Gospe Sveti na Koroškem je pokopan sv. Modest, prvi škof, ki je širil krščanstvo med Slovenci. Zato je Gospa Sveta veljala pri Slovencih vedno kot veliko svetišče, kamor so Slovenci vedno radi romali.

Ko so ob 1200 letnici letošnjega maja želeli slovenski škofje popeljati svoje vernike na grob prvega škofa, je koroški Heimatdienst (Domovinska služba) vložila pri dunajski vladi protest in dosegla, da so avstrijske oblasti romanje prepo-vedale.

Gospa Sveta je tako zaman čakala slovenske romarje, Avstrija in njena vlada pa je s tem pokazala zelo značilno evropsko miselnost, če nič drugega.

Gospa Sveta na Koroškem

ZAKAJ PRI NAS NI VEČ SLOVENSКИH NOVIH MAŠ?

Ceprav je sv. oče posvetil drugo nedeljo po veliki noči duhovniškim poklicem in jo smemo primerjati božji setvi dejanske milosti duhovniškega poklica v dobre in požrtvovalne mladeniške duše, vendar ima mesec junij svojstven značaj žetve bogatih sadov božje milosti, ki so novomašniki in nove maše.

Nova maša! Ste se kdaj udeležili slovesnosti nove maše? Starejši verjetno že, a mlajši morda še nikdar. Predolgo bi bilo govoriti o občutkih, ki se porajajo v človeški duši ob priliki nove maše, ko prihaja tako jasno in živo do izraza božja Previdnost do človeka v luči odrešenja, življenja in poveličanja. Tudi dušo današnjega modernega človeka prevzame ta izredni dogodek tako močno, da se nepregledne množice zberejo od vseh strani v presrečnem kraju, kjer bo novomašnik daroval svojo prvo slovesno daritev v spomin in obnavljanje Jezusove daritve pri zadnji večerji in krvave daritve na križu.

Zakaj vse to zanimanje? Ker je novomašnik in nova maša čudovito delo božje vsemočnosti in neskončne božje ljubezni s sodelovanjem človeka, ki ga je Bog povzdignil v svojega otroka ter ga preustvaril v svojega služabnika. Novomašnik in nova maša je tolažljiv dokaz, kaj vse premore človek v sodelovanju z Bogom. Spominjam se novih maš, ki so jih darovali novomašniki v težkih prilikah vojnega in povojnega časa, novih maš v božjepotnih cerkvah visoko v hribih in v cerkvah po vaseh, ki niso

slovele zaradi krščanske gorečnosti in vendar so obrodile te novomašniške slovesnosti tako bogate duhovne sadove, da je marsikateri »neverni Tomaž« moral z živo vero vzklikniti: »Moj Gospod in moj Bog, saj si res Ti, ki vse urejuješ in vodiš na tem božjem svetu!«

Vsi se živo zavedamo, da naša slovenska katoliška skupnost nujno potrebuje mladih duhovnikov, ki bi posvetili svoja mlada in navdušena srca apostolskemu delovanju iz ljubezni do naših ljudi, do naših družin, do naših otrok; toda prav tako nujno potrebujemo novomašniških slovesnosti, ki naj bi prikazale naši današnji mladini božjo neskončno ljubezen in zaupanje v človeka, ki se hoče razdajati drugim nesebično in neomejeno. Ko bi naša mladina večkrat videla Boga tako blizu kot ga vidimo pri novih mašah, bi tudi ona vzkliknila: »Moj Gospod in moj Bog, kako si Ti velik, hočem Te tudi jaz oznanjati vsem onim, ki Te čakajo, ki Te iščejo, ki so Te izgubili.«

Vsakdo izmed nas more veliko narediti, da bi se te izredne dejanske milosti božje pogosto-ponavljale v naši skupnosti. Toda, kdor hoče poleti njivo požeti, jo mora spomladi tudi posejati. Mi smo morda pozabili njivo krščanske skupnosti posejati z dobrim semenom krščanske vzgoje v družinah, lepega zgleda krščanskega življenja v naših cerkvah ter zdravega in treznega нравnega življenja v vsem našem javnem življenju. Morda zato pri nas ni več slovenskih novih maš.

Albert Miklaveč

Nepoznanemu novomašniku

...Življenje tvoje je kot jasna reka,
ki se v naročju večnosti izteka...

Iz visočin je srkala vodico,
hitela med kamenjem je v dolino,
z valovi je namakala ravnino,
napajala zemljo, drevo in ptico.

Pod žarom sončnim in v temini črni
je mirno in razburjeno šumela,
je pesem žalostno, veselo pela,
sledila klicu: »vrni se mi, vrni!«

Ko reka jasna svojemu življenju
si utiral pot med trnjem in skalovjem,
cilj sveti bil je ogenj hrepenenju.

Zdaj si na pragu božje katedrale,
roke sprostiri v molitev nad domovjem,
razsipaj v duše milosti kristale.

DARITEV

V veslanje bujno planil sem moči
in sem pozval vse svoje mlade sile,
požel sem njive, ki so obrodile
in pred Teboj povetil sem oči.

Nikar ne zametuj teh snopov rži,
ne glej na Svoje njive preorane,
v pšenične kašče Svoje vse prostrane,
ne zametuj obroda mladih dni.

Prezri, o Bog, presivi dim življenja,
razblini ga s svetlobo Tvojih dni:
postanem naj v zorenju njiva zlata.

Zapojem naj poslednji spev zorenja,
v razkošnost Tvojo naj mi zadoni:
pod Tvojim plaščem duša bo bogata.

SPOMINI

Minil je čas,
ko sem na pašnikih igral
brezskrbno na jesenovo piščal
in razodeval vsem svoj jaz.

Minil je čas,
ko so mi peli bujni bori
molitev jutranjo, ko tisočeri zbori
in veter se igral je s kodri mojih las.

Korakal sem in čreda
za mano se je vila kakor pesem:
in spomnil sem se svetega obreda
ponosen, ko da svečenik sem...

Minil je čas:
poznal sem vsako ped zemlje,
saj v njej sem zrastel, ko pšenični klas,
za vsako ped bi krvavelo mi srce.

Na oni čas
že dolgo čakam noč in dan,
ker videti sem te željan
predragi, bajni Kras!

SPOZNANJE

Temni bori
strme nepremično
v nebroj prižganih žarnic
skrivnostno posejanih
po nemih obronkih
predmestja...

Z njimi strmim tudi jaz
in moj obraz
sprejema tajno in zamišljeno
sedanji čas
ter ga oddaja:
žarnice gorijo,
a mrzle so, premrzle...
in po obronkih
modernega predmestja
čedalje bolj postaja mraz.

NA STOPNIŠČU DUNAJSKEGA PARLAMENTA

Dunajski parlament

V lepem sončnem majniškem dnevu sem se pridružil skupini ljubljanskih izletnikov in odpotoval z njimi na Dunaj. Dad bi videl nekdanjo metropolo nekdanj mogočne avstrogrške monarhije.

Današnja Avstrija je mnogo bolj skromna kot je bila nekoč in zdi se, da je ostal Dunaj kot nekaka glava majhnega, pritlikavega telesa. Povsod pa se trudijo, da bi sprejemali goste, ki prihajajo na ogled zgodovinskih spomenikov, ljubeznivo in dobrohotno.

Takoj na prvi pogled dobiš vtis, da so ostala od nekdanje veličine umetniška dela, velike stavbe, spomeniki, zgodovinski muzeji...

Ring! To je tisti slavn Dunajski del, v katerem se kot v širokem obroču vrstijo velike stavbe obdane z bujnim zelenjem lepo negovanih parkov in drevoredov.

Tam je Votivna cerkev, grajena v izrazitem poznogotskem slogu. In daleč v ozadju se dviga v nebo šilast zvonik katedrale sv. Stefana.

Ne daleč od tu stoji veličastna renesančna stavba univerze, kjer je prejelo na stotine slovenskih izobražencev doktorski naslov, posebno v desetletjih, ko še ni bilo slovenske univerze v Ljubljani.

Blizu je občinska hiša — Rathaus — kjer so dunajski župani z občinskimi svetovalci reševali probleme velike dunajske občine in kjer je Hitler razbil nekdanjo dunajsko romantiko, ko je kričal z balkona prav te občinske hiše, kako bodo njegove armade poteptale vse, kar se mu upira.

In potem slavn Burgteater in Opera, veliki gledališči, v katerih so igrali velika dramska dela avstrijskih dramatikov in peli opere največjih skladateljev. In zdi se, kot da plavajo nad vsem tem nesmrtni melodije Glucka, Haydna, Mozarta, Beethovna, Schuberta, Brahmsa, Straussa. Da, od nekod se oglasi v resnici melodija Straussovega Dunajskega valčka in se ti zdi, da bi ne mogel biti nikjer ljubši kot tu.

Ustavim se pred poslopjem parlamenta. Stoletja in stoletja se je krojila v tem poslopu tudi usoda slovenskega naroda. Stavba je zgrajena v grško klasičnem slogu. V ospredju je simbolični spomenik Atene, nato kipi velikih

državnikov iz grške in rimske zgodovine na stopniščih.

Želja me vleče dalje v veliko dvorano, v tisti prostor, v katerem so nastopali tudi slovenski predstavniki in zahtevali pravice za svoj narod. Tu je pred petdesetimi leti dr. Anton Korošec prebral majniško deklaracijo, v kateri je bila izražena zahteva po zedinjenju južnih Slovanov v »eno samostojno državno telo, ki bodi prosto narodnega gospodstva tujcev in osnovano na demokratični podlagi.«

Ta izjava, katere petdesetletnico praznujemo v teh dneh, je eden izmed vogelnih kamnov naše slovenske zgodovine in Magna carta naše zgodovinske dokumentacije. S to izjavo so po več stoletjih južni Slovani pretrgali zveze s staro, že razpadajočo monarhijo in stopili samostojni na prvo pot lastnega odločanja, na pot, ki jih je potem pripeljala k formaciji nove države Jugoslavije.

Na tem širokem stopnišču razmišljam o pogumu tedanjih slovenskih politikov, ki so mogočni državi brez strahu izkričali narodove zahteve, čeprav je bilo to dejanje v času vojne s stališča državnih mogočnejšev veleizdaja. Pogum je tudi rodil uspeh.

Nekdanja veličina monarhije se je zrušila. A po dediščini iz nekdanjih časov je Dunaj še velik na kulturnih področjih, velik po teh zgodovinskih stavbah in spomenikih, po galerijah in muzejih.

Na drugi strani pa je Dunaj doživel zgodovinski državni zaton, kakor ga je zaslužil, saj se je izkazal zelo ozkega in zmaličenega v vlogi svojih nemških vladarjev in državnikov, ki so bili v odnosih do svojih podanikov nenemškega pokolenja vse prej kot pravični. Slovani, kot sestavni del te monarhije, so bili od strani gospodujočih nemških krogov več ali manj zapostavljeni in okrnjeni v uživanju svojih pravic. Tudi današnji Dunaj je še vedno obremenjen s to miselnostjo in prakso, in oblastniki, ki tam vedrijo, na zelo rafiniran način utesnjujejo in kratijo pravice, ki jih ima slovenska manjšina na Koroškem in hrvaška na Gradiščanskem. To stanje se na žalost ni spremenilo kar se seveda ne sklada z visokim nivojem njihove kulture in civilizacije.

V zadnjem letu je bilo v Trstu nekaj živih razprav slovenskih izobražencev, ki so razgibale mrtvo kulturno in narodno ozračje v našem mestu.

Med prvimi so bili študijski dnevi v Dragi, ki jih je organiziralo in vodilo Društvo slovenskih izobražencev. Teh razprav se je udeležil najširši krog, ker so sodelovali s predavanji in v diskusijah izobraženci s Tržaškega, z Goriške, s Koroške in iz osrednje Slovenije. V Dragi je bilo sklenjeno, da bodo taki študijski dnevi vsako leto, po možnosti izmenoma na Koroškem, Goriškem in v Trstu. Poleg tega širokega zbora pa misli tržaško Društvo izobražencev na študijske dneve še za primorske probleme posebej.

Med zelo koristno izmenjavo misli za okroglo mizo moramo šteti še rговор o naših revijah pred Drago, ki ga je organiziral akademski Kulturni klub v ulici Donizetti in podoben večer, ki ga je kasneje priredil v Kulturnem domu Zaliv.

V novem delovnem letu se je zelo umestno Društvu slovenskih izobražencev, da je povabilo tri duhovnike iz Beneške Slovenije, ki so razgrnili pred slovensko tržaško kulturno in politično javnost vso problematiko svoje dežele.

V načrtu je bil razgovor o Kanalski dolini, predavatelj je naprosel

V Dragi pri Bazovici bodo kolonije naših otrok, 2. in 3. septembra pa spet študijski dnevi slovenskih izobražencev

RUMENA SVETLOBA NAD PARKOM

Bilo je na jesen, še sedaj se spominjam tiste čudovite rumene svetlobe nad mestom, ko sem sedla v zeleni predmestni avtobus, da bi me popeljal tja, kjer mi je bilo namenjeno, da potem vztrajam toliko let. Bila je vrsta strogo geometrično razporejenih sivih poslopij, med njimi pa trate, posute z listjem, ki so ga sproti otresavale breze in platane ob poteh. Onkraj poslopij so se odpirala prostrana, jesensko prazna polja, nad katerimi so se v kadeče se jutro spreletavale vrane. Nad vsem je ležala tista vesela rumena jesenska svetloba.

Dve uri pozneje sem v obvezni beli uniformi stažistke iastopila v enem tistih poslopij svoj prvi službeni dan, tako da sem vzela ključ s številko sedem in stopila navzdol po hodniku. Ključavnica je zarožljala in vstopila sem.

Bila je čudna, ta soba neozdravljivo bolnih: raztegnjen in visok pravokoten zaboj s cementnim tlakom in slabo ometanimi stenami kot v mrtvašnicah. Dolgo okno je teklo visoko pod stropom. Poševen napušč tam zunaj je odrezal še tisti reženj modrine, ki bi z rumenkastim pobliskavanjem pozne jeseni lahko ožaril puščobno sivino prostora. Letni časi so si morali biti v tej odljudni sprejemnici vsi enaki. Bolniki so negibno sedeli ob svojih mizicah in so bili v tisti brezčasni, razpršeni svetlobi videti še bolj togi v svojih napetih držah. S svojimi prstenimi abrazi, ki so bili kot luči željne sončnice vsi zagledani proti svetlobni reži pod stropom, so učinkovali hladno kot kipi v razstavni dvorani.

V tem mrtvem prostoru so živele le oči. Velike, čiste oči, ki so se otroško zaupljivo prepuščale nekemu središču sredi praznine in se v njem upokojevale. Toda za tistimi razprtimi vekami je moral biti duh vseeno zaposlen z nekim zbranim početjem, saj so punčice kdaj pa kdaj zagorele od nenadne vneme. To napeto življenje za njihovimi čeli je skrivnostno obljudilo tišino, ko da se pajčevinasto razpletajo preko praznine niti komaj zasnutih dvogovorov.

Bili so kot zreli sadovi, odpadli od drevesa življenja, da vsak v svoji popolni odmaknjenosti dočakajo svojo uro.

V tišino sprejemnice je udiralo nemirno cvrkutanje vrabcev pod napuščem in oddaljeno stresanje voza po grudasti poljski poti. A to so bili le nadležni pljuski nekega tujega življenja, ki se ni dotaknilo čakajočih. Šele hrustljanje velikanskega ključa v vratih je zganilo njihovo otrplost. Prihajali so prvi obiski.

V mračni prostor je splašeno pogledala ženskica s kmetov. Čez laket ji je visel slamnat cekar, pokrit s kockastim prtičem. Kdo ve kaj je bila sinoči zložila vanj v tisti daljni panonski hišici. Na dolgi poti v podeželskem vlakcu ga je bila ljubosumno prekladala v naročju, ko je zunaj komaj vstajal dan. Potem je morala čakati dolgo časa zunaj pri vratarju, ker je bila prišla pregodaj. Sedaj je bila tu.

Ni takoj razločila svojega moža. Sedel je pod oknom, kjer je bil somrak najgostejši, in oslepljena od tiste jesenske bleščave tam zunaj ga je bolj zaslutila kot zagledala. Z ostrovidnostjo

kmetice, ki pod večer na ozarah ostro loči silhueto svojega moža od tisoč drugih obrisov v pokrajini, je zavila v pravo smer.

Sedel je rahlo sključen, kratke noge v škornjih je bil porinil daleč od sebe in strmел v svoje roke, ki so trudno ležale na mizi. Tako je sedel doma v bajti, kadar je povečerjal.

»Ludovik,« je kratko in vdano vzdihnila kmetica, kakor da že zdavnaj ne pričakuje več odgovora. Ludovik se ni zganil, bil je samo še soha čokatega panonskega kmeta, ki se je bil za zmeraj nagaral.

»Lej! — Jej, Ludovik,« je zaščebetala ženska in odmaknila prtič. Bedro pečenega zajca in krajec domače potice, posute z rožičevo moko, pa rumene hruške medenke z vrta, vse je zadisalo po tistem mrtvaškem prostoru kot v posmeh. Ludovikove roke so negibno obležale na mizi. Tiste robate, grčaste roke, ki so bile ob košnji tako hlastno segle v cekar! Sedaj se niso premaknile, ko da niso več njegove.

»Zmeraj bolj suh si,« je dahnila ljubeče. »Na, vsaj od mene jej, Ludovik!« Blago mu je položila meso v roke. Šele ko je začutil njeno roko, si je ponesel košček k ustom in zagriznil. Ženica se je opogumila. Toliko je imela povedati in vprašati, težko je bilo gospodariti brez moškega.

»Na Zápužah smo zorali, Miha mi pomaga za nekaj sadjevca. Kaj praviš?«

Mož ni poprijel. Poskusila je znova:

»Nežika in Malika in Janek te pozdravljajo, zrasti so žel.«

Strmo mu je gledala v oči. Jezus, saj se mora spomniti! Vsaj njih se mora spomniti!

»Najini otroci, Ludovik!«

Potegnila si je ruto na oči in zahlipala vase. Se enkrat se je proseče ozrla vanj, z rokami, sklenjenimi kakor v molitev.

»Ludovik! Spomni se, Jezus!«

Mož jo je motril z napeto pozornostjo, kakor da išče v njenem obrazu nekaj, a je predaleč, da bi mogel doseči. Ves obraz se mu je skrčil v naporu, da bi doumel, kaj ima ta ženska z njim. Potem ga je obšlo: nekaj žalostnega je moralo biti med njim in njo. Brezmočno je zastokal in vrgel glavo navzdol na svoje izprožene roke. Kaj hočejo od njega, čemu ga mučijo?

»Ludovik,« je zatrpetela žena. »Ludovik, saj ti nič nočem, ne bodi žalosten.«

Poravnala mu je ovratnik, dotaknila se je njegovih rok, a bil je otrpel kot kip, ki ne odziva. Plaho se je ozrla naokrog in ko se je zravnal, ga je kradoma poljubila, potem pa naglo, ko da se boji slovesa, odšla. Glavo je držala čudno uprto predse, kakor da se že nagiblje v tisto trudno žalost, ki jo čaka tam v tisti daljni Panoniji.

V bajti med slivami, surovo ometani z apnom, pa čakajo Nežika, Malika in Janek. Pa hlev in vinograd tudi. Zaman čakajo tistih grčastih, močnih moških rok, ki so kdo ve čemu za zmeraj obležale na tisti mizi in ne vedo, kam s sabo.

V mučni tišini, ki je ostala za edinim obiskom tega popoldneva, sem z dvojno težo občutila, kako brez pomena je v tem prostoru zdravnikova navzočnost. Ali moram res samo brezmočno gledati te prizore? Nestrpno sem vsitla in se dolgo sprehajala zunaj po hodniku. Minilo je morda četrte ure. ko sem se spet vrnila.

Senca napušča je bila med tem prenesla svojo golobje svto konico poševno čez cementni tlak in napravila prostor ozkemu snopu popoldanske svetlobe. V žarišču tega medlega svetlohnega stebra, v katerem je kolobaril svižast prah, je bila sedaj rjava miza, ki je spominjala na predmestno gostilnico. Kakor da je zaradi tiste bore luči vse, kar je še bilo v prostoru, dokončno izginilo v sivini. Ko da ni v sobi nikogar, razen tistega, ki je sedel za osvetljeno mizo in živčno kadil cigareto za cigareto.

ni, a ker so potem isti predavatelji govorili na povabilo SGKZ v Kulturnem domu, ni bilo umestno, da bi ponovno razpravljali isti predavatelji o istem vprašanju.

Zato je Društvo slov. izobražencev naprosilo stolnega kaplana v Koprniku, g. Bojana Ravbarja, da bi Tržačanom prikazal današnji Koper in njegovo narodnostno in versko podobo. To je g. Ravbar tudi storil na zelo zanimiv način.

Društvu slovenskih izobražencev se je zdelo potrebno, da je sklicalo še enkrat tržaške kulturnike na razgovor o življenjskih problemih tržaških Slovencev. Govorili so: župan Drago Legiša, pravnik dr. Bogdan Berdon, gospodarski izvedenec dr. Egidij Vršaj in pisatelj prof. Boris Pahor in prof. Alojz Rebula.

Nekako nadaljevanje tega razgovora je organiziralo akademsko društvo Jadran. Akademiki, ki se zbirajo okoli akademske liste Adria, pa so pripravili razgovor o vprašanju slovenistike na tržaški univerzi.

Po vsem tem pa sta organizirali reviji Most in Zaliv v mali dvorani Kulturnega doma razpravo o konkretnih problemih: narodna zavest, lastna državnost, stiska slovenstva in pravica tržaških Slovencev, da se javno lotevajo teh vprašanj.

Najprej so izrazili svoja gledanja prireditelji: Drago Štoka (odgovorni urednik Mostu), Marko Kravos (Zaliv), Filip Fischer (Zaliv), prof. Alojz Rebula (Most), prof. Boris Pahor (Zaliv), dr. Aleš Lokar (Most). Vsi so navedli obilico izredno aktualnih problemov, prav tako pa so navedli mnogo kričečih slovenskih problemov tudi diskutanti.

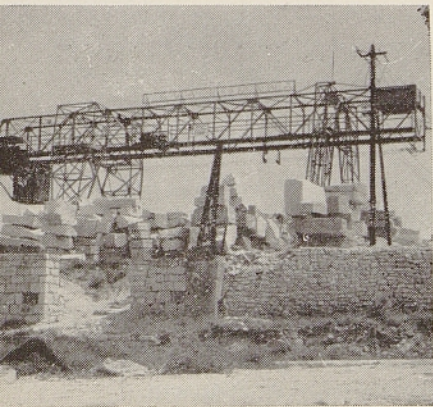
Nad 200 tržaških Slovencev, ki je z živim zanimanjem prisostvovalo temu večeru, je glasno in nedvoum-

no zahtevalo odgovornost vseh, ki se bavijo z javnimi slovenskimi političnimi in kulturnimi zadevami, da svoje poslanstvo opravijo pošteno in odgovorno. Poseben odgovor je ta kulturni parlament zahteval od tistih, ki so prevzeli po zadnji vojni monopol nad vsem slovenskim žitem in bitjem na Tržaškem, za ta hud upad slovenstva med nami: zahteval je odgovor od dnevnika, ki ni glasilo slovenske manjšine, a bi moral biti, odgovor gospodarstvenikov, ki upravljajo z denarnimi sredstvi, odgovor Slovencev v matični državi, ki jim ni mar, kako živi narodna manjšina, oz. ali sploh živi, odgovor tistih, ki so poslali politično levo usmerjene Slovence v italijanske stranke, da se tam narodnostno izgubljajo, odgovor skrajne levice, ki združuje toliko Slovencev, pa je tej stranki v prvi vrsti za politični uspeh, narodnost slovenskih članov in volivcev pa zapostavlja.

Zanimivo je, da nihče od tistih, ki bi pravzaprav moral dati odgovor, ni rekel besede pojasnila, čeprav so bili med poslušavci.

Gotovo »okrogle mize«
ne bodo rešile problemov naše manjšine, razgibljejo pa ozračje in vzbujajo vest, kristalizirajo gledanja, izmenjavajo poglede, je to pomemben in lep dialog, vedno na akademski ravni, iz česar morejo potegniti zaključke naši politični in drugi organi, ki skušajo realizirati slovensko življenje. Kulturniki so naredili tisto, kar je njihova dolžnost v možnostih, ki jih imajo. Zdi se, da je to pomemben prispevek skrbi za našo narodno usodo.

Posebej je opazen delež katoličanov v tem prizadevanju. J. P.

Nabrežina

Kamene zaklade dvigajo...

Bil je na videz študent in s svojo prosojno lepoto je bil bolj podoben italijanskemu plemiču izpod čopiča renesančnega slikarja kot pa bolniku. Edini med pacienti je bil nemiren in živ. Vsakič, ko so zunaj po hodniku komaj slišno hušnili mimo koraki bolničarjev, ki so bili na popoldanskem obhodu z injekcijami, je jel s hlastajočim gibom otresati pepel z dogorevajoče cigarete. Pri tem je bil ves napeto osredotočen v konice svojih ozkih, voščenih prstov.

Potem je nad vse spet legla gosta in lepka tišina. Zdelo se je, da ko da mu je oblepila lakti z nekakšno dremotno medlostjo, v kateri je začela njegova vitalnost ugašati kot sveča. Minute njegovega bolečega pričakovanja so se čedalje bolj natezale. Za trenutek jih je razvezal samo droben dogodek: nekje pod okni sta se splašeno spreletela vrabca, zakrožila drug za drugim v sončni lisi na tlaku in prhutnila vzdolž napušča. Razločno je bilo slišati cmokajoč tlesket razburjenih perutnic ob spočita telesca.

Študent se je za hip zbudil v tisti jesensko razburljivi prisotnosti tam zunaj. Podjetno se je sklonil naprej, na novo osvežen. Čedalje bolj oddaljeno cvrkutanje je poneslo ptiča čez zdraviliški park. Prepodili so ju bili škrebajoči koraki po pesku. Bližali so se težki in podrsavajoči, ko da nekdo tam zunaj nosi težko breme. Zazvenel je zvok pločevine ob pločevino: morda je šel mimo mlekar z lempami. Votlo zvenčanje se je vse bolj oddaljevalo, dokler ni povsem zamrlo.

V ponovno tišino je prasnila vžigalica. Čeznjo se je nagnil fantov plemenito urezan profil in voljni črni kodri so se usuli na blede čelo. Spet je zažarela cigareta, a med prsti, ki so sedaj kakor dokončno otrpnili, je tlela v prazno. Med stenami je jela znova naraščati tišina in v njej se je zdelo, da nekdo počasi briše z občutljivega bolnikovega obraza vso odzivnost. Polt je ugasnila, oči je zastrla senca. Še ena ura obiskov se je imela izteči v prazno.

Tedaj se je tišina zganila. Ali je bila samo utvara, ki jo je pričaralo fantovo pričakovanje? — Bilo je kot komaj zaznavno tiktakanje. Sveže je vzburilo uho, ko da samotni dlesk enakomerno udarja ob bukovino v gozdni samoti. Tak, tak, tak, tak, pridušeno, ko da prihaja z onkraj reke. Potem hitreje in tanko kot udarjanje kapljic v cementno kotanjo: tak, tak, tak. In kakor je prihajalo, se je vračala barva v študentova lica. Dlani so vzplavale lahkotno kot rastje, ko ga vzdigne sapa, in z neko vedro nestrpnostjo začele loviti iz zavojčka novo cigareto, ne da bi jo mogli prsti takoj ujeti. Tak, tak, tak. Sedaj je tiktakalo že po tlaku, v kratkih, nežnih presledkih. — Naenkrat je zamrlo.

Je bil res samo prisluh? — Plamenček pod cigareto je zmeden zakolobaril in ugasnil. Živčni prsti so mrzlično ukresali novega in strastne ustnice so hlastno vsrknile dim. Vse fantovo telo se je napelo in vzravnalo.

Sredi tišine me je bolešno spreletel občutek, da se je fant ves prepustil utvari, tako da bo potem njegovo razočaranje še bolj dokončno. A zdaj so se vrata čisto rahlo, skoraj brez šuma, odprla. Najprej za ozko rezo, nato naglo in odločno na stežaj. V polmraku hodnika prvi hip ni bilo mogoče razločiti nikogar, samo hlad, ki je zavel pod noge, je dokazoval, da so odprta. Potem je izpod podbojev stopilo v svetlobni stožec dekle v poletno lahnem kostimu lešnikove barve. Izpod peščeno rjave baretke so se usipali gosti plavi lasje. Kakor da je pravkar pritekla na ljubezenski sestanek, pa je zašla v napačni kraj, je izgubljeno obstala tam. Vsa zasopla si je z roko zategnila belo pentljo, ki se je bila izmuznila iz ovratnega izreza. Obstala je, le za hip negotova. Potem so ji oči neustrašeno šle od sohe do sohe ob steni. Eden med vsemi tistimi obrazi je moral biti zanjo. Želela sem si, da bi bil to študentov obraz. Želela in hkrati bala.

Bledi lepoteč pa se ni ozrl. Prav on, ki je bil vse popoldne, medlel v živčnem pričakovanju, je sedel tam nepremično, kakor da so se vse minute in ure in dnevi čakanja zgostili v njem in mu za hip izsrkali vse moči. Oddahnila sem si. Toda sinje oči so se sedaj ustavile prav na njem. Spreletele so ga, kakor da jih je začutil. Še preden se je upal ozreti, jih je spoznal, bile so zanj. In vtem ko sta si planila naproti, sem spričo njune žarne mladosti začutila vso nečloveškost in surovost prostora in vso odvečnost svoje prisotnosti.

Medtem sta mladi človek in dekle postajala spletek iz samih rok, vtem ko sta iskala vedno novih, še tesnejših in še popolnejših objemov. Bila sta čudno nema. Kot v ritmu neslišne glasbe je četvero rok igralo neko pradaavno, neponovljivo igro. Od kraja je bil ritem njunega iskanja rahel in skladen. Pa kakor je bližina postajala tesnejša, so objemi zastajali, prekinjali so jih dolgi presledki, kakor da prisluškujeja daljnim akordom nekje v sebi. Njuna igra je postajala vse bolj težka in mračna, pretakala se je samo še skozi njune sklenjene dlani.

Kdove kaj ju je naenkrat vznemirilo? Morda vse tiste tuje prisotnosti v prostoru, morda čas, ki je potekal. Dvogovor njunih rok se je raztrgal. Ko sta znova pomirjena prepletla svoje prste in sta se v medli popoldanski svetlobi zasvetila poročna prstana na njunih rokah, sem razumela, odkod in čemu njuno bolestinno iskanje. Njun mladi zakon se bo iztekal in morda do konca iztekel med stenami te mračne skupne sprejemnice!

In vendar je nekje pod okni medtem teklo življenje dalje. Jesensko sadje je padalo v travo in nad parkom je morala ležati še vedno tista zamolkla rumena svetloba

In če bi jima odklenila: pojdita ven, v tisto blago rumeno popoldne, ko se na steze usiplje rdeče listje z brez in platan! In še dalje ven, na zeleni predmestni avtobus!

Kaj sem spregovorila na glas? Ali je bil to nekdo v sprejemnici, ki je pridušeno šepetal! Pač, nekdo je moral biti. Pozorno sem se ozrla. Bila sta onadva. Sedaj sta sedela in se sklanjala drug k drugemu ter šepetala. On je imel topel in čudno močat glas temne barve, ki se je spremešaval z njenim zasoplim sopranom, v katerem so kot ljubke sinkope ustavljali ritem zategli r-ji.

Dokler je svetlobni steber uokvirjal njegov obraz, se je zdel polglasni dvogovor ubran. Ko pa sta se premaknila, tako da je svetloba oblila njen deklški profil z izbočenimi ustnicami, sem opazila prepaden izraz, ki ji je bil prepregel prej tako sveži obraz. Kakor se je zaupljivo sklanjal k njej, so ji ustnice vzdrtle, ko da dobiva po krivici klofute. Kar ji je pripovedoval, je moralo biti nepričakovano in tuje kot udarec, ki ti ga pri zadene tisti, ki ga ljubiš. Lica so ji postajala bledejša in iz oči so se ji jele utrinjati solze. Skrivala jih je pred njim v robček. Potem je dahnila nekaj, kakor naj malo počaka. Bil je samo hip, da se je zbrala in se ji je znova vrnila barva v lica. Opogumljena se je tedaj postavila v bran vsej tisti govorici. Pa bolj se ji je zoperstavljala, bolj se je zaupljivo zatekal k njej, ves pripravljen, da ji ljubeče pomaga. Skušala sta se približati drug drugemu, a prihajala sta ti naproti s tako daljnih bregov, in bolj sta govorila, bolj sta se oddaljevala. Medtem ko so se njune roke vedno znova sprepletale in ljubkovale, sta se njuni zavesti čedalje bolj izgubljali druga drugi. Ko sta tako do smrti izmučila eden drugega, vtem ko sta si hotela dobro, sta se obupano vrgla v tesen objem, ki ju je izmiril. Znova sta se prepustila tišini in topli govorici rok. Trpeči Tristan in Izolda, ki sta se bila našla samo zato, da sta se morala znova izgubiti. Tristan in Izolda, ki se bosta do konca dni v pradavnem baladnem spevu iskala in nikoli več našla!

V teh mislih sem bila preslišala nestrpno brnenje zvonca,

GLEDALIŠČE JE ZAKLJUČILO SVOJO LETOŠNJO SEZONO

Z Ambrogijevimi Birozavri je slovensko poklicno gledališče v Trstu zaključilo letošnjo sezono. Ne vem sicer, kakšne ovire ali tehnične zapreke je imelo, da ni moglo v celoti izvesti svojega načrta, kajti vse-kakor se zdi, da je imel napovedani repertoar precej bolj zaključeno in izoblikovano podobo, kakor pa ti sti, ki se je končno rodil.

Nekje smo že zapisali, da razumemo, kako ni lahko sestavljati repertoarja poklicnega gledališča v Trstu, vendar pa smo prepričani, da toliko in tako strahotnih težav vseeno ni, kakor govore o njih.

Včasih gre za enostavne zakasnitve kakor je bilo to na primer z Božično igro, ki bi imela gotovo mnogo večji uspeh, če ne bi bila premiera šele po praznikih. In prav tako bi imela večji uspeh kasneje komedija, če bi bila premiera malo prej in ne prav na veliki četrtek.

Drugo, kar se zdi, da ovira redne gledališke predstave, da zavzema preveč dela in zaposli preveč vse gledališče, so različni recitali. Gotovo zahtevajo tudi ti dosti študija in dela, toda učinek ni nikdar isti kot bi ga imela predstava v veliki dvorani. Recital je pač lep kulturni večer, kakor so bili vedno, zahteven, če hočete razkošen, toda res prej kulturni večer kot predstava; ta pritegne bolj kulturni krog gledavcev. Zdi se, da zaradi teh nastopov redne predstave trpe.

Nekdo je v nekem pismu sprožil podobno vprašanje v časopisu in se je zdelo vodstvu gledališča umestno, da je odgovorilo (v zelo slabi slovenščini, kakršne ne bi smela taka ustanova kot je gledališče nikdar uporabljati), da je tisti dopisnik nevednež in da je krivičen do igravcev. Res, da ni dopisnik zadosti podprl svojih trditev, mislimo pa, da je imel v tem prav, ko trdi, da tržaški meščan pričakuje več gledaliških predstav. Ni s tem rekel, da igravci ne delajo ali da premalo delajo, saj v to menda ne dvomi nihče. Morda pa bi se le dalo najti igre z manjšo zasedbo, da bi lahko ansambel študiral v dveh skupinah. Izvengledališko delo igravcev je ze-

lo hvalevredno in jim nihče ne o-
sporava tega dela, toda — tako se
zdi, je mislil tudi tisti dopisnik —
prvenstveno je igravec poklican h
gledališču. Vse recitacije po šolah
in javnih prireditvah in nastopi na
radiu so hvalevredni, toda če isto-
časno pravimo, da ne zmorejo igrav-
ci več, potem bi pač bilo ložično,
da bi opustili vse tisto, kar ni iz-
ključno delo za gledališče samo.
Vsekakor se strinjamo vsi, da igrav-
ci napravijo več kot napravi kak
igravski zbor katerega koli gleda-
lišča. Morda pa delo ni smotrno
razdeljeno.

Poslanstvo manjšinskega gleda-
lišča ima posebno vlogo, ki je bila
že večkrat nakazana v javnih raz-
pravah. Mislimo, da bi morali pod
tem vidikom sestavljati repertoar
in skrbeti za predstave. Ali ni ža-
lostno, da premiere niso prazniki
za slovensko občinstvo kot bi mo-
rale biti, ampak da se svetijo v
dvorani prazni stoli — in toliko
praznih stolov! Tudi pri zadnji pre-
mieri je bilo tako. Treba bi bilo
zastaviti resno vprašanje, zakaj to
in kaj bi bilo treba storiti, da bi
bilo drugače. Tu ne pomaga nobe-
ne okrogle mize, kajti tam je bilo
že povedano svoje. Treba je spre-
meniti ustroj. Dokler imajo vedno
isti ljudje v rokah škarje in platno,
ni možno izboljšanje, če so sami
prepričani, da je tako dobro in prav.
Zato je brez pomena udeleževati se
takih razprav o gledališču, če ostane
vse pri starem.

Vloga slovenskega poklicnega gle-
dališča je zelo velika in pomembna.
Gotovo je z nekaterimi predstava-
mi v dveh desetletjih tudi naredilo
mnogo dobrega, vendar ni docela
izčrpalo svojih možnosti. Posebej se
zdi, da je zdrknila sezona, ki jo za-
ključuje, spet za stopnjo nazaj in
to predvsem v drugi polovici.

Se besedo o gostovanjih: Najbolj
kričeča nenačrtnost se je letos po-
kazala v gostovanjih. Do vsakega
gosta moramo biti vljudni in po
možnosti z nasmejanim obrazom iz-
raziti, kako veseli smo bili njego-
vega obiska in kako smo uživali ob
tem, kar nam je prinesel. Vendar
zdaj, ko se oziramo nazaj, ven-
darle lahko menda rečemo, da je
bilo tega vdora z Reke, iz Zagreba
in Korčule le malo preveč. Opera,
opereta, pionirsko gledališče, reci-
tal, in Moreška z godbo na pihala...
Bodimo odkriti: če bi to nekako po-

ki je naznanjalo, da je bila ura obiskov potekla. Šele bolničar,
ki je stal med vrati, me je spomnil na mojo dolžnost. A ko
sem hotela stopiti k njima, ki sta stala tako objeta, mi srce ni
dalo, da bi ju opozorila na slovo. Bolničar pri vratih pa ni imel
teh pomislekov, nestrpno se je prestopil in polglasno, a dovolj
jasno in nepreklicno pribil:

»Dovolj, tudi mi imamo svoj urnik!«

Deklica-žena se je skušala nežno izviti iz objema, a deček-
mož se je še tesneje prižle nanjo. Ves se je oklenil njenih ozkih
ledij in rame mu je stresal mrzličen drget. Potem je skrušeno
naslonil obraz na njene lase in izpod zaprtih trepalnic so mu
tiho navrele solze. Njene dlani so sunkoma poiskale njegov ko-
drasti tilnik in ga usločile nizko do svojih ustnic.

Tisti hip pa je pristopil bolničar, ki je stal med vrati, in še
eden v sinji halji, ki je bil moral čakati zunaj na hodniku. Vsa
čokata in podjetna sta stopila vsak na eno stran krhke, aristo-
kratske dvojice, in odločno odtrgala mladega moža od mlade
žene. Nepričakovano je tišino pretrgal krik, ki me je ledeno
stisnil ob senca, in ko da hi se čez prizor mehko zagrnil zastor,
je v sobi ugasnila svetloha.

Ko sem se zbudila iz omedlevice, se je nadme sklanjal
obraz starega primarija, ki me je bil jutruj sprejel v zdravili-
ški pisarni. Okrog sivih brčic mu je igral prizanesljiv nasmeh.

»Gospodična,« je dejal blago, »najbrž ste zgrešili poklic!
To ni za vas! Tukaj ne morete nositi naprodaj srca. Ne s srcem,
bogvaruj, temveč s kemijo in z injekcijsko iglo, s tem se moremo
upreti temu zlu!«

Ošinila sem vso njegovo zadoščeno in oblastno pojavo, se
dvignila in, že pri vratih, vzkliknila:

»Motite se, gospod doktor! Prav ta hip sem se dokončno
prepričala in odločila, da se posvetim prav tem bolnikom! Če
Bog da, se kdaj vrnem v vašo bolnišnico, — še vedno s srcem
naprodaj —, a kot specialistka!«

In še isto leto sem odšla na specializacijo v Svico, s tiho
željo, da se nekoč vrnem v sobo številka sedem in snamem z
vrat tablico z napisom »Neozdravljivi«.

In morda, kdo ve, se nekoč Ludovik spet vrne v bajto med
slivami. In morda, kdo ve, odide nekoč Tristan z Izoldo čez
rumeni zdraviliški park, ko se bo osipavalo rdeče listje z brez
in platan in bodo nad gmajnami ugašali jesenski ognji. Kdo ve...

razdelili na vso sezono, bi laže pre-
nesli, a tu se je vse kar zgostilo.
Tisto pismo, ki so ga napisali aka-
demiki iz Jadrana o Korčuli, je v
resnici mnenje stalnih obiskovavcev
Kulturnega doma in, kolikor smo
slišali, tudi tistih, ki so bili prvič,
ki pa ne bodo več prišli. Nismo
srečali človeka, ki bi ga odgovor na
pismo prepračal.

Nismo proti gostovanjem. Toda
želimo, da pridejo k nam v goste
najboljše slovenske umetniške
skupine. Tu pa se zdi, kot da se je
vodstvo našega gledališča sprlo s
slovensko prestolico in hodi mimo
Ljubljane na Hrvaško. V Jugoslaviji
so Slovenci z vso silo, posebno po

padcu Rankovića, nastopili proti
vdoru z Juga, res ne vemo, zakaj
bi bilo treba v Trstu, ko v sploš-
nem res ne znajo naši ljudje hrva-
škega jezika, kar naenkrat dajati
prednost tujim gostovanjem pred
slovenskimi.

Veseli smo, da je končno — res
prav končno, saj je že sezona tako
rekoč zaključena — prišel v goste
najvišji slovenski dramski zavod —
Ljubljanska Drama, nositeljica in
ohranjevalka čiste slovenske dram-
ske kulture.

Naše najboljše dramske igravce
in pisatelja Mraka zares toplo po-
zdravljamo.

JOZE PETERLIN

Dolina je imenovala svojo srednjo šolo po Simonu Gregorčiču (Slika s slovesnosti)

MAKS ŠAH

NAŠA ŠOLA

KMALU BO ZAČELA DELOVATI STROKOVNA ŠOLA

Vprašanje izpolnitve slovenskega šolstva stoji ves povojni čas v središču vsega kulturnega življenja naše manjšine. Prve mesece po vojni smo sprejeli, kar je ostalo izmučenega in živega iz vojne vihre. Takoj nato smo sprejeli splošno veljavni ustroj osnovne šole, nižje gimnazije, znanstvenega liceja, trgovske akademije in učiteljišča. Tisti, ki so morali le zadostiti letom šolske obveznosti in niso imeli namena nadaljevati s šolanjem, so šli na strokovne šole trgovskega in industrijskega tipa. Težak je bil boj za klasično gimnazijo, katero so dodali kot vzporedne razrede k znanstvenemu liceju. Do splošne šolske reforme smo ostali pri tem stanju. Splošna šolska reforma je z zakonom šte. 1859 z dne 31. decembra 1962 poenotila nižje gimnazije, strokovne šole in tečaje ter v duhu 34. člena Ustave ustanovila enotno in obvezno srednjo šolo. Spričo kakršnekoli kritike je bila reforma šole potrebna in spoštovanje ustavnega predpisa nujno. Člen 34 Ustave je jasen: »Šola je odprta vsem. Nižji (osnovni) pouk traja vsaj osem let, je obvezen in brezplačen.« Obvezna šola je torej od 6. do 14. leta starosti.

KAM PO KONČANI ENOTNI SREDNJI ŠOLI?

Dijaki naših srednjih šol imajo po končani srednji šoli odprto pot na znanstveni licej, klasično gimnazijo, trgovsko akademijo in učiteljišče. Mnogi, ki uspešno končajo srednjo šolo pa še niso dopolnili 14. leta starosti, so še šolo obvezni, čeprav so obiskovali šolo osem let. Naprej ne mislijo, srednjo šolo so uspešno končali, na delo pa po zakonu ne smejo pred 15. letom, tudi kot vajenci ne. Tu nastane groba praznina, izgubljeno brezdelje, materialna škoda najbolj potrebnim družinam in nevarna skušnjava, da je mnogo mladine v teh letih po zakonu obsojene, da ničesar ne dela. Težav ob prehodu iz šole na delo je veliko. Mnoge napredne države so dvig-

nile šolsko obveznost do 16. in celo do 18. leta starosti. Pri nas še o taki splošni obveznosti ne moremo govoriti, ker je v državi še vedno velik odstotek mladine, ki se še ogiba šolski obveznosti med 6. in 14. letom.

Ostaja pa nerešeno vprašanje našega manjšinskega šolstva med obvezno šolo in med zaposlitvijo. S šolsko reformo smo zgubili nižje strokovne šole in učenci, ki gredo na delo po končani novi srednji šoli, so za delo manj priročni, kot pa so bili prej iz strokovnih šol. Zakaj? Odgovor je preprost. Učenci bivših strokovnih šol so si v treh letih pridobili dokaj splošne kulture, zlasti pa so se usposabljali v delavnicah. Mnoga podjetja so se že med šolskim letom obračala na vodstva teh šol in se priporočala za vajence, ki so se le z redkimi izjemami vedno dobro obnesli, najsibo v trgovini, kakor v delavnicah. Učenci so si vedno želeli v mehanične in strojne obrti, učenke pa v trgovine, žensko obrt in tudi v obratne pisarne.

SLOVENSKE STROKOVNE ŠOLE

Takoj po splošni reformi nižjih srednjih šol so slovenske politične, kulturne in strokovne organizacije ugotovile, da je naša manjšina ostala brez strokovnega šolstva. Na merodajnih mestih se je o tem razpravljalo in pisalo. V jeseni leta 1966 je bil izdelan poseben predlog za ustanovitev triletnih strokovnih šol trgovske in industrijske smeri. Predlog je bil poslan na šolske oblasti in v vednost prefekturi, občini, pokrajini, pokrajinskemu konzorciju za tehnični pouk in predsedstvu dežele.

Na jesenskem zasedanju italijansko-jugoslovanske mešane komisije v Rimu je bil sprejet predlog o posredovanju za ustanovitev industrijske strokovne šole v Trstu. Šola bi naj začela z delom z novim šolskim letom 1967/68. Prav tako pa je obljubljeno, da se odpre v Gorici trgovska strokovna šola. Obljuba je torej dana, zagotovljeno je tudi, da so šli uradni predlogi tudi na pristojno ministrstvo. Industrijska strokovna šo-

la bo triletna. Po predloženih predlogih bi naj poleg splošne kulture šola pripravljala učence za sledeče stroke: mehanično industrijo (varilstvo, mehanična popravila in strugarstvo); električarstvo (elektromehanika, instalaterstvo); lesna obrt (mizarstvo, tesarstvo, kolarstvo).

Učenke pa bi se poleg splošne izobrazbe strokovno izvežbale za: žensko in otroško krojenje, izdelovanje perila in pletilstvo; gostinstvo; kuha in strežba.

Po končani triletni industrijski šoli bi imeli učenci še možnost obiskovanja in praktičnega izpopolnjevanja na posebnih tečajih, ki jih pri-

rejajo posamezne industrije in obrati za sprejeto osebe.

Industrijska šola bo izbrisala praznino, ki je nehote nastala z ukinitvijo nižjih gimnazij in nižjih strokovnih šol ali aviamentov.

Ustanavljanje strokovnih šol po končani novi srednji šoli ni ničesar novega. Ministrova okrožnica z dne 30. novembra 1964 šte. 442 predvideva ustanovitev takih šol.

Sedaj je vrsta na nas samih. Pobuda, zahteva in predlogi po takih šolah so bili že oddani. Obljuba o ustanovitvi je nedvoumna. Sedaj glejmo, da bomo novo šolo tudi napolnili. Lanskih učencev, ki so končali srednjo šolo, je ostalo 106, ki se niso vpisali v višje srednje šole. Če bi bili imeli industrijsko šolo, bi se bil verjetno dobrišen del teh vanjo vpisal. Tako pa so mnogi ostali doma, čakajo na 15. leto starosti, da bodo lahko šli na delo, medtem pa so izgubili dragoceni čas, v katerem bi se lahko marsikaj naučili.

NE SMEMO SE UTRUDITI

O šolskih vprašanjih se ne smemo nikdar utruditi. Šola ni nekaj statičnega, ampak živega, dinamičnega. Kako skrbimo za svoje zdravje, modo, za zabavo! Ob šolskih vprašanjih se ne smemo nikdar umiriti. Šola je pomembna. Nobena ustanova nima za narodovo bit tolikega pomena kot prav šola. Zdrava in delovna šola odločilno vpliva na družbo in kulturo. Šola je za družbo in zato hočemo, da bo živa in delavna, da bo povezovala vso našo narodno skupnost.

IZ ŠOLSKÉ KRONIKE

Po številnih posredovanjih z vseh strani in obvezujočih političnih sporazumih z veseljem ugotavljamo, da se je tudi na šolskem področju nekaj premaknilo.

NA KAJ SE MORAMO ČAKATI

Za srednje šole je še treba določiti število stalnih mest za vsako šolo, nato pa razpisati natečaje za ta mesta. Prej pa je še treba urediti vprašanje usposobljenostnih izpitov za poučevanje na slovenskih srednjih šolah. Po zagotovilih bi se morali usposobljenostni izpiti združiti z natečajnimi, vsaj ob prvi aplikaciji šolskega zakona za slovenske šole.

Za osnovne šole je potrebno pravno ustanoviti že obstoječa didaktična ravnanjstva in mesto nadzornika.

Kot vsa druga vprašanja se vleče tudi vprašanje učnih knjig, za katero se lovimo v začaranem krogu in ne najdemo izhoda.

POIMENOVANJE SOL

Vsaka šola ima svoje ime. Slovenske šole že nad dvajset let čakajo na svoj krst. Prvi je dobil svoje ime Trgovski zavod, ki si je izbral Žigo Zoisa. Sledile so ji srednja šola v Dolini, ki je svečano postavila v vežo

doprni kip Simona Gregorčiča, srednja šola v Nabrežini si je izbrala domačega pesnika Iga Grudna, srednja šola na Opčinah pa si je izbrala kraškega slavčka Srečka Kosovela.

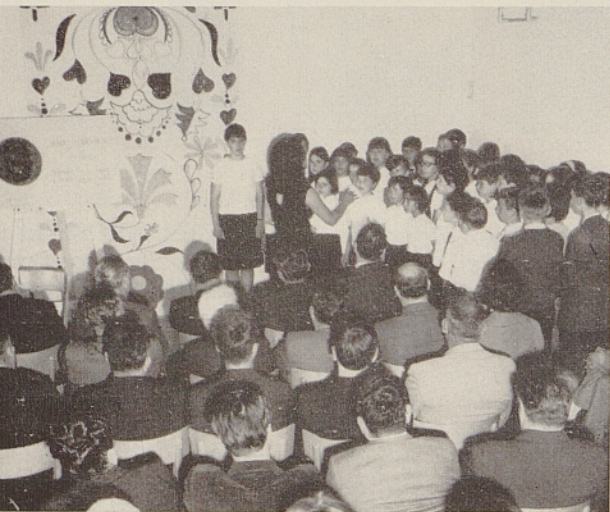
Ostale srednje šole pri Sv. Jakobu, Sv. Ivanu in na Proseku še čakajo na odobritev. Kot nam je znano, so si pri Sv. Jakobu izbrali Ivana Cankarja, pri Sv. Ivanu sveta brata Cirila in Metoda in na Proseku Frana Levstika. Znanstveni licej je predlagal Franceta Prešerna, učiteljske pa Antona Martina Slomška.

PRIDOBITEV STALNOSTI

V teh dneh se prično izpiti posebnega natečaja za 65 učiteljskih mest, ki bodo izpolnili organik 110, mest na slovenskih osnovnih šolah.

Pred kratkim so tudi prvi profesorji dobili imenovanja in postali stalni. Tako sta bila imenovana dva profesorja znanstvenega in klasičnega liceja na stolico za zgodovino in filozofijo, eden za italijanščino in eden za risanje.

Se vedno pa čakajo na drugi del usposobljenostnega izpita profesorji posebnega staleža in prehodnega staleža. Učitelji posebnega staleža pa so že stopili v redni stalež. Po dvajsetih letih se le polagoma nekaj ureja.

V Nabrežini so imenovali srednjo šolo po pesniku Igu Grudnu (Slika s slovesnosti)

POKLICNO IZOBRAŽEVANJE DELAVSKE MLADINE

V mislih imamo kmečko-delavsko mladino. V preteklosti, pa tudi danes, je naše podeželje nudilo mestu predvsem nekvalificirano ali komaj kvalificirano delavno moč. Še danes dobimo redko, zelo redko, med našo delavno mladino delavce s specializacijo. In vendar živimo v dobi specializacij!

Ogromni tehnološki razvoj v svetu, ki ima in bo imel v prihodnosti odmev tudi v naši deželi, zahteva vedno večjo tehnično pripravljenost, višjo izobrazbo ter izurjenost v različnih strokah.

Na to so prvi opozorili sami industrijalci, ki so tudi samostojno ustanavljali strokovne šole za svoje notranje, tovarniške potrebe. Veliki industrijski koncerni se dobro zavedajo, da njihov nadaljnji razvoj zavisi, kljub avtomatizmu in atomski dobi, od večje ali manjše tehnične pripravljenosti človeka. V preteklosti, in še danes so gradili v Evropi tovarne v bližini surovin, danes pa jih gradijo v bližini šole, univerze. Tako zadobiva šola — strokovna kakor splošno-izobraževalna — v modernem svetu (in v prihodnosti se bo ta proces še stopnjeval) vedno večjo vlogo, in zato tudi vedno večja sredstva s strani industrije in države.

UDEJSTVOVANJE PO KONČANEM DELU

Naša mladina je vse preveč prepričana, da s tem ko dela v tovarni ali v delavnici, in ko obiskuje obvezno vajeniško šolo, da je izčrpala vse objektivne in subjektivne možnosti. Da temu ni tako nam jasno dokazujejo športniki in glasbeniki, ki se po delu trudijo na raznih področjih in tako skrbijo za svoj telesni ali glasbeni razvoj. Toda vsi nismo dovzetni za šport ali glasbo. Zato pa smo dovzetni za druge aktivnosti. Mladina bi se morala zanimati za vse tečaje, ki nam jih nudi naše mesto, pa tudi ostala mesta, posebno v severni Italiji.

BREZPLAČNI STROKOVNI TEČAJI

Strokovni tečaji so večinoma brezplačni, nekatere je treba plačati, od drugih pa je celo možna najrazličnejša podpora. Nikoli nima človek toliko prostega časa, toliko energije na razpolago, toliko svežih moči in tako malo skrbi, kakor v mladih letih od 15-25.

Žalostno, toda resnično, veliko mladih zapravlja ta leta v raznih lokalih, na brezciljnih sprehodih (drevored XX. septembra!) ter v raznih neumnostih. Slišijo se razne pritožbe, da

mladi nimajo veselja, da jih ne zanima nič. Res, nekateri nimajo resnih zanimanj, ne kažejo preveč veselja za delo; vendar so drugi, ki bi radi nekaj pokazali in dokazali staršem, sorodnikom, prijateljem, družbi. Vendar se ne znajo kretati v družbi, nihče jim ne pokaže poti, po kateri naj stopajo ali vrata, na katera naj potrkajo; nihče ne usmerja in krepi njihovih interesov. Tako izgineva veliko zdrave in sveže človeške, to je najdragocenejše, energije; in to pri majhnem narodu!

POLEG STROKOVNE ŠOLE V ROJANU

Končno bomo dobili strokovno šolo v Rojanu, kar je zelo pametno in koristno; vendar ni vse. Nas zanimajo mladi ljudje, ki podnevi delajo, zato ne bodo mogli obiskovati strokovne šole. Tem govorimo, naj se pozanimajo in na obiskujejo strokovne tečaje v našem mestu, ali drugod, ker ti jim bodo v bližnji prihodnosti nudili velike možnosti zaposlitve, ugodnejše ekonomske pogoje ter večje zadoščenje pri opravljanju poklica. (Čudno: vsepovsod išče človek užitkov in zadoščenj; za nje tudi veliko žrtvuje; delo, celodnevno in vseživljenjsko zaposlitev, ki naj bi mu nudila največ užitka, pa zanemarja; delo pojmuje in zato tudi izbere, kot nujo, kot môro. Kakšno protislovje! Zakaj ne bi izbrali delo po svojih nagnjenjih in zanimanjih ter sposobnostih? V tem primeru razbremenimo »delo« v veliki meri negativnega učinka na človeka.)

Vtis imamo, da se za strokovno izpopolnjevanje naše delavske mladine (kmečka je nekoliko na boljšem) vse premalo zanimamo. In vendar, mislimo, da se ne motimo, je prav ta najbolj številna, in je tudi najbolj podvržena potujevanju.

VELIKO POKLICEV — NASA IZBIRA PA MAJHNA

V preteklosti, pa tudi danes, je izbira poklica pri naši mladini dokaj skromna; pri fantih: mizar, mehanik, pek; pri dekletih: šivilja, frizerka, prodajalka; in smo skoraj izčrpali seznam.

Pa imamo približno 40.000 poklicev (seveda ni vseh v našem mestu) in še neprenehoma nastajajo; dodajmo še, da je vsak poklic spoštovanja vreden in imamo takoj jasno sliko, kako skromni in ozki smo v svojih izbirah. Če se svet razvija, zakaj pa bi bi zaostajali?! Saj ni v našem narodnem značaju!

abc

Ko sem bil zadnjič tepen

Imel sem sedemindvajset let, ko me je mati zadnjič nepričakovano in pošteno naklestila. Zdaj, ko bom kmalu trikrat polnoleten, se tega dogodka še živo spominjam in me ni sram pripovedovati o njem. Zgodilo se je takole:

Leto in pol sem stanoval pri dobri materi in znanki Pepi. Pri njej sem bil tudi na hrani. A ta Pepa me je izkoriščala. Dajal sem ji za svojo in hrano 10 lir dnevno, a vsak mesec si je poleg tega še izposojala denar pri meni. Sosedji se je hvalila, da ne potroši za hrano več ko dve liri. Seveda sem zaradi tega telesno oslabil in ni mi preostajalo drugega kot da sem se preselil k drugim ljudem.

Pepa je bila zaradi tega strašno huda. Sklenila se je maščevati. In to je najlaže napravila tako, da me je zatožila materi.

Moja mati je bila zelo skrbna in zelo verna žena. Pepa je zato vedela, na katero struno mora pritisniti, da me bo najbolj očrnila. Izmislila se je, da me je videla z neko nemoralno žensko v sobi, da to lahko izpriča tudi njen mož in da nisem več fant kot Bog zapove.

Stanoval sem v neki hiši na trgu Impero, ko me je prišla mati nepričakovano obiskati. Bila je nedelja zjutraj in bil sem še v postelji. Ko sem hitro vstal in odzdravil na njen Hvaljen

bodi Jezus Kristus, je nenadoma vzela izpod predpasnika okleščen bekov štor, ves grčast in kar precej debel in začela z vso srditostjo udrihati prav po členkih obeh rok in kričati v svoji tolminski govorici: »Salamenski mulo frdamljen! Mi je Pepca pavidla, da te je vidla, da kakuo si postal nečistnik!«

Ker se nisem mogel braniti, ker me je že takoj v začetku tako zelo udrihala po členkih in me je tudi zelo bolelo, sem v jezi tudi jaz kričal, da ni res, da si je Pepa iz maščevanja vse to izmislila, ker ne stanujem več pri njej, ker me je stradala in izkoriščala. Ker me je še vedno tepla in se ni mogla umiriti, mi je ušel en »orko«. Tedaj me je z isto palico dosegla še po obrazu. V stiski sem kričal in brcal na sosednja vrata, da bi mi prišel kdo na pomoč. In res je prišel lastnik stanovanja Francesco in na vratih vzkliknil: »Xe la su mare, mi no posso far niente...«

Vendar po njegovem in mojem prigovarjanju in zagotavljanju, da ni nič res, kar je rekla Pepa, se je mati le umirila in utrujena sedla. Z obema rokama pa je še vedno držala bekovo palico. Glasno je ponavljala, »da je volš na tem svietu poplačat take grieha, ki de bi na uonem svietu večno u peklu gariela.« Francesco mi je

Nekdanji tipični slovenski kmečki dom

skrbno polagal hladne obkladke na roke in razkužil rane na obrazu.

Odslej sem hodil le poredkoma od doma, ker so me znanci povpraševali, kaj da se mi je pripetilo. Odgovarjal sem jim le, da sem nerodno padel.

Čez kak mesec pa mi je mati ukazovalno pisala, da moram priti domov. Zaradi družinskega miru sem se takoj odpravil.

Najprej sem šel v Sv. Križ, da sem videl svoje znanke in da so ti lahko materi povedali, da sem bil že pri nedeljski maši. Ko sem prišel domov, sem najprej srečal očeta; ta mi je rekel, naj se najdem, ker je mati na vse pripravljena. Pri kosilu smo vsi trije po večini molčali, le očetu je šlo na smeh. Potem pa je mati strogo spregovorila: »Pa vieš ti Pepe, da vaš magu jutri zmana na en dover pregled k zdravniku v Ajdovšna?«

Jaz ji kratko odgovorim, da bom šel. Ona pa je bila še naprej nejevoljna, sršala je na očeta in name.

Zvečer smo šli zgodaj spat. Ponoči se mi je sanjalo, da sem štel zvezde na svetlem nebu, zato sem zjutraj z veseljem vstal in pozdravil mater s »Hvaljen Jezus«. Mati mi je odgovorila: »Danes vama vidl, če si ga vrieden imenabat.« A pri vsej njeni notranji nevihti sem opazil, da se je tudi njej dobro sanjalo, ker se je napravila prazniško in si dala na glavo ruto z vogalom na hrbtu in spredaj narahlo zvezano pod brado; vse to je dobro kazalo. To mi je tudi oče na samem zaupal in se sproščeno nasmejal, češ: »Boš že vse dobro izpeljal.« Nato je mati ukazala: »Zdaj pejmo, da ne zamdimo! Je buiš, da čakama mi vlak ki an nas.«

Srečavala sva ljudi, ki so nagovarjali mater: »Ančka, kam pa, saj danes ni sejma.« Drugi spet: »Kaj mu greste dat čez?« Tretji: »Pepa, kaj greš pisat oklice?« Mati pa je kratko odgovarjala: »Vse va prišlo ab pravem času.«

Dospeła sva v čakalnico. K sreči ni bilo še nikogar. Slišalo se je le rahlo pokašljevanje v ambulanti. Zdrznem se in potrkam. Mati je že vstopila pred menojo. Zdravnik jo je prijazno nagovoril: »No, Ančka, kaj bi pa vi radi?«

Mati je začela vneto pripovedovati: »Bieste gaspuod zdravnik, ta maj sin je v Trstu in kakor že vi dovra znaste, da v velikem mestu so tudi velike nevarnosti, da se mlad fant lahko pokvar. Zato bi rada, da ga vi prav davra pregledate in pal mi povieste, da jaz napravem maja dažnust, da ne von tam na onem svietu dajala adgavara in marvit še v pklu gariela zanj.«

Zdravnik me začuden pogleda in jaz mu prikimam. Materi potem ukaže, naj sede v najholj oddaljen kot čakalnice, da ne bo kaj slišala. Postavi me na nasprotno stran mize, smeje prisede in tiho ponavlja: »No, take pa še ne...«

Povedal sem mu, kako se je Pepa maščevala in kako je mater, ki je zelo dobra, a skrbna in vsa v strahu zame, zelo lahko pripravila do tega, da me je najprej pretepla in zdaj še

pripeljala k zdravniku. Seveda je zdravnik hitro vse razumel. Ugotovil je, da sem res podhranjen in mi je zato predpisal okrepčila. Poklical je mater in ji na lep način povedal, da je tista ženska pač zlobna in lažniva in naj se je zato izogiba. Z menoj pa da je vse v redu.

Mati je obstala, povabila glavo, potem pa me je pogledala in rekla: »Pal pa adpust!«

Ko sva šla domov, je veselo pripovedovala, kako je bilo v Trstu, ko je bila ona še dekle, in je prodajala na Ponterossu metlice in da je tudi očeta spoznala tam, ko je delal pri gradnji tunela. Pa še o Marijini družbi je govorila in o voditelju Guštinu, kako je on razlagal četrio božjo zapoved in kako je vse to naredila v veliki skrbi. Natio me je ustavila in skrbno pogledala v obraz. Ko je opazila brazgotino na zgornji ustnici, ki je ostala od njenega udarca je rekla: »Tisti majhen avrastnik ni nič, tisto se vse sama zarase. Če vi imel kaj na duši na viesti, tega ti naveden nikul več ne azdrav.«

KRAJ LETOŠNJEGA ROMANJA

Kmalu se bodo zgrnile množice okoli Marijinega oltarja na Brezjah, ko bomo poromali na božjo pot. Na Brezje so že v davnih dneh romali naši očetje in matere in prosili zdravja in življenja za svoje otroke in zase. Tam so dobivali moči in tolažbe v težkih dneh.

Po vzgledu svojih očetov bomo tudi mi, ki bomo romali s skrajne meje, prosili zdravja in sreče zase in za svoj narod.

PRAZNIK GOSPE STANE KOPITAR-OFIČIJE

Neradi govorimo o letih, ko gredo nad štirideset, petdeset... Pa vendar ne moremo zamolčati, da je gospa STANA OFICIJA praznovala svoj šestdeseti rojstni dan. Če imaš pokazati kaj v življenju, potem se takih let ne sramuješ. In gospa Stana je v svojem življenju že marsikaj velikega in lepega naredila.

Čestitamo ji k življenjskemu prazniku. Čestitamo ji za vse tiste nepozabne »naše gospe« v radiu, ki smo se jim tolikokrat nasmejali. Za vse podobe plemenitih žena, ki jih je ustvarila v mnogih igrah pred mikrofonom, pa za vse tiste podobe, ki jih je zaživela na odru Marijinega doma v ulici Risorta. Hvaležni smo ji za neštete ure, ki jih je žrtvovala prav na tem odru, ob pripravi predstav. Službi lepe materine besede in lepe, plemenite igre na odru je posvetila lep kos življenja. Želimo ji zdravja in enake svežine kot jo preveva danes, še mnogo let.

Piše vam vneti, dolgoletni poslušavka Radia Trst A. Kar mislim napisati, pa ni samo moje mnenje, ampak lahko rečem, mnenje mnogih poslušavk iz Trsta in s Krasa. Poslušavci smo res graje vredni, ker se oglasimo samo, kadar hočemo izreči grajo in ne pomislimo, kako vzpodbudna je lahko pohvala. Mor-da je prav ta naša nemarnost kdaj vzrok, da smo prikrajšani za kako oddajo, ki nam je mnogo pomenila. Tako smo poslušavke letos v jeseni doživele grdo razočaranje, ko smo zaman pričakovale oddaje *Pomenek s poslušavkami*. Da se razumemo, še obstaja ta naslov, in sicer za dobro sestavljeno in dobrodošlo oddajo, tako kot jih imajo vse radijske postaje pod naslovom Gospodinjska ura, vendar pa se od prejšnje oddaje, ki smo jo leta in leta poslušale po dvakrat na teden, pa se nam je zdela vedno prekratka, ta oddaja bistveno razlikuje. Obravnavala je tudi gospodinjstvo, modo, vzgojo, a njen primaren povdarek je bil na tem, kako pomagati ženi v sedanjem času, kako naj se znajde v labirintu, kamor je po sili razmer zašla. Saj danes večina žen ne živi več samo za družino in dom, ampak se tudi poklicno udejstvuje. Kako naj združuje poklic žene, matere in poklicne delavke v eni osebi — s temi vprašanji se je predvsem bavila urednica te oddaje, Marjana Prepeluh.

Res, nikoli nisem brala ne kritike ne pohvale o tej oddaji, a je že tako: bile smo prepričane, da jo imamo »na pravici«, kakor Martin Krpan vino na cesarskem dvoru, drugače bi se bile morda oglasile. Zdaj bi gospo samo prosile, naj nadaljuje v kaki reviji ali časopisu ali izda knjigo, po kateri bomo brez dvoma takoj posegle.

Letos pa se, upam da neopravičeno, tresemo za oddajo »Med tržnimi stojnicami«. Vemo da jo sestavlja in govori prof. Tone Penko in da bo v počitnicah gotovo izostala. A naj se nadaljuje v jeseni! Ustregli boste ne samo ženskemu, ampak tudi moškemu poslušalstvu. Stara kraška nona je zadnjič rekla: »Ja, koliko se človek nauči in kako zastopno vse pove in zraven me še v dobro voljo spravi. Če bi ne rekli, da

je profesor, bi stavla, da je igravec«. Zelo točno povedano. Če bi je ne povedal sam in po svoje sproti belil z duhovitostmi, bi oddaja veliko izgubila.

Kdor je letošnje oddaje poslušal, se bo odslej razveselil zdravega polža na solati, ki mu jo bo žena servirala, bo kupoval škobre, rad jedel grah in špinačo in sploh se mu bo zdel apetit nekaj lepega, pozitivnega, nekaj kar ima za posledico, zdravega duha v zdravem telesu. Ko človek posluša predavanja profesorja Penka, se začuden vprašuje, zakaj nikjer ničesar ne objavlja. Kajti stari poslušavci Radia Trst A vemo, da se ne znajde samo »med tržnimi

stojnicami«, ampak da zna čudovito prikazati živalski svet. Kakor Walt Disney v sliki, nariše on z besedo še tako neznatno ali pa odiozno žival s tako toplino, da se ti tudi podgana neha gnusiti.

Nekoč je predaval o goski in kot najbolj nadarjen advokat zavračal ustaljeno mnenje, da je goska neumna. Z vsem prepričevalnim darom govora, s citati iz antične in modernih literatur si je prizadeval, da bi rešil njeno dobro ime. Tako v živalskem svetu. Spominjam pa se, da je pred kakimi desetimi leti imel spominski govor za umrlim naravoslovcem Regentom. Upam, da je bilo to ime, a lahko se motim. Ne motim se pa v trditvi, da tako lepega nekrologa verjetno ni še nihče slišal ne bral.

MARIJA JAN

Mladina poje in igra

Sredi maja je bil v Mali dvorani Kulturnega doma vsakoletni prerez dela gojencev naše osrednje glasbene ustanove. Občinstvo, ki bi bilo moglo napolniti tudi gledališko dvorano, je v prenatrpanem prostoru sledilo ponekod že zelo zahtevnemu programu. Posebno so presenetila dovršena izvajanja nekaterih dijakov višjih razredov tako *Aleksandra Zupančiča* tehnično dovršeni Bachov Preludij za violino solo, katerega čista intonacija je bila za razred, katerega obiskuje, že kar izredna. Ne samo Zupančič, temveč tudi *Katja Kralj* se utegne razviti zaradi izrazite glasbene nadarjenosti v odličnega in osebnega violinskega interpreta, česar bi ne mogli reči v enaki meri za *Majo Furlan*, pri kateri toplo občutje ne more zabrisati mestoma tehnične nepopolnosti, medtem ko pri *Boristu Košuti* prevladuje strokovno znanje nad mehko tona, ki je nekoliko trd. Kljub kakemu drob-nemu spodrseljajčku pa kaže izrazit glasbeni temperament klarinetist *Borut Kodrič*, katerega interpretacija je bila izmed najbolj osebno doživetih na tem nastopu.

Od mladih pianistov, ki so bili vsi na dostojni strokovni višini, izstopa po tehnični neoporečnosti, združeni z mehko lirično interpretacijo *Dani-jela Nedoh*. Nekoliko tvegano pa se zdi gojenki 5. razr. *Mo'ci Šiškovič* poveriti izvedbo Chopinovega valčka

v Cis-molu. Vendar je bil prizadevno naštudiran in tehnično za to stopnjo zanesljiv. Lisztova skladba *Ana-mariji Bizjak* ni nudila dovolj možnosti ali pa se ni prilagala njeni naravi, tako da ni pustila jasnega vtisa. *Nadja Kralj* pa je odigrala svojo sonato z liričnim poudarkom in z dovolj zanesljivo tehniko.

Prijetno ubran je bil trio: *Črtomir Šiškovič*, *Iztok* in *Vihra Kodrič*. Črtomir Šiškovič je s svojim »Concertinom« pokazal že kar gotov prijem in odličen ritmični čut. Tehnično manj gotov je bil *Lucijan Čandek* z Mozartovo skladbo za rog.

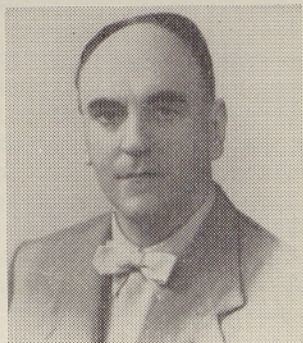
Nastop zboru harmonik je bil ubran in zlit, motilo pa je, da je menda v celoti zboru nedostajala spremljava.

Presenetila sta oba pevca, tako *Danila Hrovatin* s svojim zvočnim in odprtim glasom prijetne barve, ki je že precej kultiviran, kar je zasluga odličnega pevskega pedagoga R. Francla. Vendar se njegova tehnika manj prilega Viktorju Štoki, katerega topli in polni glas zazveni včasih preveč na Franclo spominjajoče, (kar je poklon in hkrati očitek).

O mladinskem zboru moramo ponoviti nekoč že omenjeni pridržek: s tehničnim glasovnim materialom bi mogli doseči več kot eno in dvo-glasno podajanje nezahtevnih skladb.

V. D.

UMRL JE ARTURO CRONIA

Italijanska slavistika, ki so ji pred kakimi petdesetimi leti postavili moderne temelje vseučiliški profesorji Giovanni Maver, Ettore Lo Gatto in Arturo Cronia, je 11. maja letos izgubila svojega največjega in najdelavnejšega člana — Artura Cronia. Pred tremi meseci se je na univerzi počutil nekoliko slabo, odšel je domov, poklical zdravnika in ta je ugotovil rahel srčni napad. Prepeljali so ga v bolnišnico, in ko se je zdelo, da ne bo nič hudega, ko je že začel sprejemati sodelavce in prijatelje, se mu je stanje nenadoma poslabšalo in ga spravilo v grob.

Mnogi naši dijaki so ga osebno poznali, ker je bil dolga leta predsednik komisije za zrelostne izpite na vseh treh višjih srednjih šolah, prav tako je bil predsednik izpraševalne komisije za usposobljenostne izpite iz slovenščine naših profesorjev iz Trsta in Gorice.

Arturo Cronia se je rodil leta 1896 v Zadru, kjer je dovršil gimnazijo, univerzo pa je študiral v Grazu, Pragi in Padovi. Njegovo zanimanje za slavistiko se je pokazalo že v visokošolskih letih, na kar ga je navajal tudi rojstni kraj, ki je na meji dveh svetov in kultur. Prav srednjeveška dalmatinsko-hrvaška književnost mu je bila najbolj pri srcu, ker so bili vsi njeni pisatelji dvojezični — kakor Cronia sam — in vsi so se navdihovali ob naprednejši italijanski miselnosti in literaturi.

Že leta 1921, ko je Cronia v Padovi doktoriral, je stopil v znanstveni svet z razpravo »Dante v srbsko-hrvaški literaturi«. To delo ima vse značilnosti Cronieeve znanstvene metode: temeljito poznavanje snovi, jasna in logična razporeditev, premišljeni in z bogatimi dokazi podprti zaključki in sodbe, živitev v razmere in duhovne tokove, jasno in logično podajanje. Leto pozneje pa je izšlo delo, ki je bilo Croniu zelo drago, in sicer »Uganka glagoljstva v Dalmaciji«. To delo je popolnoma novo in važno, sestavljeno po virih iz arhivov, rešuje pa vprašanje, ki je od učencev svetih bratov Cirila in Metoda dalje burilo duhove, sejalo razdor med Vzhodom in Zahodom, med latinsko in slovansko stranko v hrvaški državi, med katoličani in pravoslavni, med Rimom in slovansko usmerjeno duhovščino.

Po teh prvih uspehih je odšel Cronia v Prago s štipendijo češkoslovaške vlade, da se je dve leti izpopolnjeval v češčini in slovaščini. Za obe deželi se je tako navdušil, da je ostal do 1936. tam in poučeval italijanski jezik in literaturo na univerzah v Brnu, Bratislavi in Pragi. Ves čas pa je veliko pisal, zlasti o dalmatinski književnosti.

Leta 1937 se je Cronia kot zrel mož in priznan znanstvenik vrnil v Italijo in prevzel slovansko filologijo na univerzah v Padovi in Bologni. Tri leta pozneje so nalašč zanj ustanovili v Padovi prvo stolico v Italiji za srbsko-hrvaški jezik in literaturo, prevzel pa je tudi vodstvo Inštituta za slovansko filologijo.

Sedaj se je Cronia ves posvetil znanstvenemu delu, ki je obsegalo vse slovanske narode. Najprej je preskrbel učne pripomočke svojim številnim slušateljem, in sicer slovnico srbsko-hrvatskega jezika, ki je izšla

letos že v osmi izdaji in dosegla 40.000 izvodov; dalje antologijo, literarno zgodovino, knjigo o dramatikah obeh narodov in vrsto drugih.

Slovensko literaturo je spremljal od Brižinskih spomenikov do Župančiča, o katerem je napisal prvo knjižno študijo, ki je tako popolna, da se ji je pesnik sam čudil in da je Joža Glonar o njej izjavil, da tako dobre knjige še ni imel v rokah po prvi svetovni vojni.

Za srbsko-hrvaško literaturo je bila Croniu najbližja češka in slovaška, katerima je posvetil vrsto razprav, tako posameznim pesnikom in pisateljem kakor tudi italijanskim odmevom v obeh literaturah. Napisal je tudi češko slovnico, ki je učna knjiga v Padovi.

Več razprav je zajetih iz bolgarske, poljske in ruske literature, vse slovanske narode pa zajemata obširni knjigi »Uvod v študij slovanske filozofije« (Padova, 1949) in »Poznanje slovanskega sveta v Italiji« (Benetke, 1958).

Za vse to ogromno delo je dobil Cronia številna domača in tuja priznanja. Tako je dopisni član Češke akademije znanosti in umetnosti ter Literarnega društva Šafarik v Bratislavi, zunanji sodelavec Slovanskega inštituta v Pragi, število italijanskih akademij in znanstvenih društev, katerih član je bil, pa je skoro nepregledno.

Martin Jevnikar

ZBORNİK 1967

V Buenos Airesu je izšel vsakoletni Zbornik, ki odraža delo in življenje slovenskih naseljencev po svetu in v marsikaterem članku presoja tudi življenje v Sloveniji. Zbornik 1967 ima okoli 440 strani in je res zajetna knjiga velikega formata. Podrobno bomo še poročali o njej. Nekaj izvodov je na prodaj v slovenskih knjigarnah v Trstu in Gorici.

13. IN 14. ŠTEVILKA "MOSTU"

Ne morem reči, da povzemam splošno mnenje, če označim novo, skoraj razkošno *opremo* tē vsestransko ambiciozno zastavljene revije za žlahtno. Tako izbira papirja kot barve, tako skladna notranja ureditev kot prostorsko učinkujoča naslovna stran ter sredotežno zamišljena zadnja stran ter druge podrobnosti so takšne, da bi Most lahko postavili ob bok katerikoli evropski reviji. V naših razmerah se zdi, da bo revija glede na dane možnosti težko vzdržala v takšni opremi, če ne bo razširila kroga svojih bravcev s tržaškemu občestvu bližjo in priljudnejšo vsebino in se tako ohranila. Morda moti format, ki ni priročen, pa tudi to, da platnica pušča barvo. Marsikdo očita, da je na oko utrudljiva.

Naj povzamem *nekaj tujih mnenj*, ki so mi mimogrede prihajala na uho, tudi glede vsebine, preden izrečem o njej lastno mnenje? Da je zračna, akademska, hermetična, preračunana na ljubljansko kulturno sredino, perspektivarska, da jo je preplavila Ljubljana! Če sklepam, da so sodelavci Rožanc, Kamilo Pertot in Tone Ulapec od tam, soglašam, da so prav cni ovili s Trstu docela tujim ideološkim dimom prej mnogo bolj življenjski in angažirani Most. Preden preidem k ocenjevanju novega Mostu, naj se za hip pridružim godrnjačem za vogali tudi jaz! Ne morem namreč mimo precejšnje pravopisne in celo jezikovne površnosti, da se mi izrazim, nekaterih člankov in še posebej kratkega vabila naročnikom, priloženega številki, kjer najdemo — najbrž evropski primat — okrog enajst napak, kakršne so neodpušljive celo za naše nižješolce, kaj šele za kulturnike. V kateri, denimo, francoski ali italijanski reviji bi našli na takšno malomarnost?!

Pod naslovom Nič na Slovenskem (— smisla za veličastne naslove tokrat Mostu res ni odrekati —) razvije na prvih straneh revije *Marjan Rožanc* svoje visoko zastavljeno razmotrivanje o duhovni praznini in mrtvili na Slovenskem, katerih korenine išče na dokaj originalen način. Ker pa govori namesto v svojem lastnem imenu — v imenu neke skupine (svoje generacije? svojega ljubljanskega kroga? Mostu?), odjemlje ta imaginarni plural Rožančevemu za-

nimivemu in prizadetemu konverziranju del teže.

Balada *Daneta Zajca* je pravzaprav razumska konstrukcija, iz katere tu in tam zablesti utrinek kake izvirne podobe. Bravec čuti, da utriplje tokrat v Zajčevih verzih namesto krvi možgansko tkivo, da je vizuelni učinek zamenjal čustvenega in da duhovite miselne kombinacije nadomeščajo čisti navdih. Pesem se vzpne edino v sredini, kjer je pesnik spet dosegel samega sebe. Če bi ne poznali Zajčevega pesniškega opusa, bi nam ta Balada dala o njem hudo izkrivljen vtis.

Boris Podreka se je v eseju *Tem gole stvarnosti* odločil za previsok register, saj penapeti uvod marsikoga zavede, češ, spet smo v jonosferi kot pri Rožancu. Pozneje pa avtor pokaže, da je kljub hoduljam bistroviden likovni kritik. Zaradi gošče tujk (vsi le ne moremo biti likovniki) Podreka bravcu ne posreduje vsega, kar bi hotel, s tem pa odlična monografija izgubi na svoji pomembnosti. (Nekatere tujke, importirane iz francoskih likovnih revij, so doživele svojo prvo metamorfozo v nemščini in jih najdemo pri Podreki iz »tretje roke«, s slovenskimi obrazili, medtem ko pozna slovenščina že udomačeni obliki naravnost iz francoščine!) Esej je sočnejši v drugem delu, — če se je bravec prebil do tja skozi goščo rebusov. Razen Kogojevega portreta, ki je prikazan nestrokovnjaku komaj razumljivo, je prikaz Pilonovega opusa odličen povsod, kjer avtorja ni zamikalo, da bi preko okvira študije presenečal provinco s svojimi kozmopolitskimi zamahi.

Če se držimo kronološkega reda, smo ponovno pri *Rožancu*: Polnost in praznina velikih zavez. Po obe-tajočem uvodu se znajdemo sredi mladeniško ihtastega, neprečiščene-ga besednega galopa, katerega aprior-nost začudi bravca, ki je v Rožančevem prvem eseju vendarle čutil neko težo. Če smo v zadnji oceni svetovali, naj bi se avtor posvetil eseju, moramo zdaj to mnenje korigirati. V literaturi bi namreč njegov umetniški dar zabrisal to, kar se eseju preveč pozna: nekaj več formalne kulture in uravnovešene treznosti bi mu samo koristilo! In to mečevanje z zrakom zavzema celih petnajst strani Mostu!

Poleg Zajca zastopata literaturo samo še dve pesmi. *Braco Rotar* je prispeval eno tistih brezobličnih in več ali manj neobveznih verzifikacij, ki omogočajo marsikateremu mlademu človeku s ščepcem literarne kulture, da se pritihotapi na Parnas. Čeprav ji ni odrekati nekega osnovnega odporniškega podtona, nam pesem pove malo ali nič, nizanju podob pa vrh vsega manjka dobrega okusa. *Alojz Rebula* v Kraški veliki noči z zamahom epika kar slikovito zariše z nekaj bistvenimi obrisi vzdušje velikonedeljske procesije na Primorskem. Pesem spominja s svojo elementarno preprostostjo na slikarje primitiviste.

Esej Pokoncilski katoliški etos *Karla Vladimira Truhlarja*, katerega ime prijetno razširi krog sodelavcev daleč navzven, se po svojem slogu lepo vovkirja v zračni in abstraktni značaj te številke Mostu. Če moti preobilica citatov, daje eseju obilna erudicija in prečiščeno znanstveno izrazoslovje pa čista in tekoča slovenščina le vtis peresa, ki je na svojem področju tehtno.

Kamilo Pertot po ohlapnosti sloga v Mrtvem in živem Bogu spominja na Rožanca, (ki pa mu le ne moremo pripisovati toliko prostora v eni sami številki!). Kljub interesantnemu naslovu se v tem zapisu ponavljajo na Rožanca spominjajoče misli v novih variacijah. Pomanjkanje osnovne teološke izobrazbe bi nam narekovalo nekoliko hudobno oznako Pertotovega prispevka: kako si Janezek predstavlja Boga! Motijo tudi prepričujoče pripombe kot »neizpodbitno«, »kratko in malo ne more obstajati« in podobne, s katerimi nas prav nič ne prepriča.

Aleša Lokarja prvi del eseja, pravzaprav že razprave *Dialog in Slovenci* nam daje upanje, da po teoretičnemu in preveč odmaknjenemu prvemu delu sledi prihodnjič tisti središčni del, s katerim bo navezal svoje prizadevne teoretične izsledke na našo tukajšnjo in morda tudi splošno slovensko situacijo. Ne vem, čemu čuti avtor potrebo, da nas najprej seznanj z genezo svojega eseja in čemu nam sugerira naše pomis-leke ob tem eseju (ki so kar za deti!) Čeprav ocenjevalca znanost ne opaja v taki meri kot našega

(Nadaljevanje z 2. strani platnic)

jiteljev, itd.), skoraj bi rekli od posameznikov, ki jih ne poznamo.

Iz vašega pisma pa smo izvedeli dvoje. Napisali ste: da ste slišali, da v Dijaškem domu ne pošiljajo otrok k nedeljski maši, in da se vaš otrok upira, da bi šel v Marijanišče, ker da tam »samo molijo«. K temu bi radi pripisali nekaj besed, ker je problem splošnejši in se ne tiče samo vas, ampak vseh naših zavodov, otrok, ki so tam v oskrbi, in posredno tudi njihovih staršev.

Prvič. Dijaški dom in nedeljska maša. Ali je res, da otroci ob nedeljah ne smejo k maši? Menimo, da je to tudi za nekonfesionalen zavod nedopustno, predvsem še za tak zavod kot je Dijaški dom, kamor pošiljajo svoje otroke naši starši s polnim zaupanjem in brez kakih posebnih pomislekov, ker je pač eden najmočnejših naših zavodov v mestu, vsaj po številu otrok. Dijaški dom vendar ne more biti ateistična šola za naše otroke, saj ga pod-

pirajo vsi Slovenci. Gotovo nikogar ni mogoče siliti k maši. Vendar tištim, ki bi želeli iti, bi morala biti dana ta možnost. In verjetno bi jo vodstvo dalo, če bi starši in gojenci to zahtevali. Če maše ni mogoče imeti v zavodu, naj bi jo imeli v kaki najbližji cerkvi. Vodstvo bi moralo za to poskrbeti.

Drugič. Zavodi, kjer »samo molijo«. Prepričani smo, da v Zavodu šolskih sester ali v Marijanišču samo ne molijo, sicer bi uspehi dijakov v šoli bili na splošno precej slabi, če bi se v teh zavodih res samo molilo. V resnici najbrž zmolijo le Očenaš ali Zdravomarijo pred jedjo, pred učno uro, pred spanjem. Za to porabijo vsega skupaj le nekaj minut na dan in opravijo tako skupno krščansko dolžnost, ki bi jo sicer vsak otrok kot kristjan moral opraviti itak sam zase. S kratko skupno molitvico se tudi otroku gotovo ne krati kaka posebna individualna svoboda, saj nihče v teh zavodih ne sili otroka k molitvi, ker je molitev intimen pogovor z Bogom, ne pa glasno ustno brbljanje.

Zato nikogar ni mogoče prisiliti, da bi molil, če noče. Toda ali niste napisali, da želite, da se vaš otrok vzgoji krščansko? In kaj je lepšega, kakor če se že v ranih letih nauči lepih krščanskih navad: zahvaliti se Bogu za vsakdanji kruh, prositi ga pomoči pri opravljanju vsakodnevnih dolžnosti in izročiti pravzaprav vse svoje življenje in delo v Njegove roke, ki je začetek in konec vsega. Ali je to kaj takega, kar utegne otroka spraviti na kako krivo pot?

DRUŽBENA »OBČILA«

Spoštovani!

Po vseh naših cerkvah, po radiu in tisku se je v nedeljo 7. maja govorilo in pisalo o družbenih občinah. Ta izraz pa je mene naravnost bil po ušesih, sprva ga sploh nisem razumel. Ali ne bi bilo bolje, bolj preprosto in razumljivo govoriti o sredstvih obveščanja?

R. O.

Imate popolnoma prav. Isto pripoča tudi jezikoslovec Jože Toporišič (Naši razgledi, št. 9, str. 219).

13. IN 14. ŠTEVILKA MOSTU

teoretika o dialogu, mora avtorju vendarle priznati, da nas je v dostojni slovenščini seznanil z novo vejo znanosti in s tem tudi praktično pokazal na to, kaj je Informacija, o kateri teoretizira.

Z oranžno barvo poudarjeni drugi del revije pravzaprav v bistvu ne razumeje ničesar, nasprotno, med tem »drobižem« najdemo tudi kaj tehtnejšega kot v prvem delu. *Miran Razor* se v članku ob smrti Borisa Kraigherja, kot trdi javno mnenje, kar preširokogrudno spominja tega vodilnega slovenskega politika. Humanistično nasilje *Toneta Ulamca*, tega Rožančevega duhovnega dvojčka, se loteva na ne dovolj prepričljiv način Josipa Vidmarja. V polemiki smo vajeni celotnega nasprotnikovskega imena ali vsaj samo priimka, zato Ulaščev »gospod« Vidmar zveni žaljivo, čeprav je sicer ton zmeren. Eden najtreznejših, umirjenih in možatih sestavkov je *Vladimirja Vremca* polemična beseda ob nekem članku Mihe Kreka.

Sledi še en Tone Ulaščev s svojo mladeniško zaletavostjo. Po tolikih zračnih viharjih v kozarcu vode že omenjenega avtorja in njegovih dvojnikov učinkuje sveže in originalno življenjski in aktualni zapis *Duh črke in duh življenja*, podpisan samo z duhovito oznako in — s pravopisnimi napakami, po katerih je avtorja zlahka najti s pravim ali nepravim imenom v tej ali prejšnjih številkah Mostu. Čeprav se z avtorjevo osnovno tezo ne morem in nočem strinjati, mu moram priznati razgaljujočo iskrenost. Ali ne bi nekdo malo razmislil ob temi, ki mu jo navržem: čemu bi Nemec iz Poadižja nikoli ne zapisal podobnih besed?!

Zdravica *Marijana Rožanca* znova potrjuje, kako slabo je za revijo, če odstopi preveč prostora enemu samemu avtorju in ji s tem da prizvok monotnosti. Pomenki *Roka Potrebuježa* ostajajo na že v prejšnjih številkah doseženem nivoju in s svojo odprtostjo planju življenja od Beograda do Ljubljane, od Ro-

tonde do Pirana pol grenko pol šaljivo razgrnejo vso pisano pahljačo naše boleče tukajšnje in matične stvarnosti. Tu in tam bi ne škodilo odvzeti temu širokoustnemu modrasuku kanček strupa.

Nikakor pa ne moremo tudi mimo karikatur Borisa Podreke, katerim bi človek rekel kar: duhoviti likovni eseji. Te sila zgoščene in povedne ilustracije imajo v sebi več čiste idejnosti in bolj silijo k razmišljanju kot marsikateri izmed dolgovernih esejev. Nekaj tistega zdravja in možatosti je v njih kot v Potrebuježu, kar kaže, kako je umetnik pogosto bliže življenju kot še tako bojevit in umovit esejist. Tako bi ob tej heterogeni številki lahko zaključili s kratkim nasvetom Mostu: bliže k življenju, manj hodulj, naravnejši osnovni register, več za nas tukaj interesantnih problemov. Kaj proze, bolj sčrtani sestavki, pravopisna neoporečnost, manj Ljubljane na škodo Trsta.

V. D. alias Tehtalec

Za dobro voljo

Brivec je fanta obril in ostrigel in mu povedal račun.

»Kako,« pravi Miha, »v Beogradu sem dal 300 din manj.«

»Verjamem,« nedolžno odvrne brivec. »ampak pomislite koliko stane samo vožnja do Beograda!«

...

Ženska milina je kakor mačkina tačka. Stisni jo samo malo, pa ti pokaže kremplje.

...

Zdravnik pregleduje devetdeset let starega pacienta.

»Katera stvar je v največji meri pripomogla, da ste dosegli tako visoko starost?« ga vpraša zdravnik.

»Zelo enostavno sredstvo,« je smehljaje odgovoril starček. »Ko sem se poročil, sem rekel ženi, da se ne mislim kregati z njo. Če boš začela s kregom, bom šel kar ven, ne bom ti niti odgovoril. Tako vidite, sem preživel veliko časa na svežem zraku...«

...

Neka gospa je pripovedovala drug, da je njen mož, znan pijanec, popolnoma nehal pitl.

»Res! No, za to je bilo pa potrebno dosti dobre volje!«

»O seveda, pa še koliko! A saj me poznaš, kadar kakšno stvar začnem, jo rada tudi končam.«

...

»Pravijo, da je čas zlato. Jaz imam časa na pretek, zlata pa nič.«

V brivski salon vstopi gospod z dečkom: Gospod sede in reče:

»Najprej me obrijte, potem mi ostržite lase.«

Brivec se prične ukvarjati z gospodom, deček pa mirno sedi in čaka. Ko je gospod ostrizen, pravi brivcu:

»Ker sem že tu, bi hoteli ostriči še malega?«

»Bodi priden, veš, grem medtem v trgovino.«

Kmalu je bil tudi fantek ostrizen. Gospoda pa še ni bilo nazaj. Minilo je pol ure, ura... tedaj pa se brivcu le zazdi čudno:

»Kaj pa dela tvoj očka tako dolgo?« vpraša.

»Saj ni moj očka,« pojasni fantek. »Srečal sem ga na cesti, pa mi je rekel:

»Pridi z menoj, fantek. Tale brivec nama bo zastonj ostrigel lase.«

...

Za vasjo so merili svet za novo cesto, ki naj bi bila speljana preko vode. V soboto proti večeru so nehali z merjenjem. Prosili so župana, če bi hotel poskrbeti, da ne bi kak otrok v nedeljo premaknil kakega količka.

Ko so se v ponedeljek vrnili, ni bilo o količkih sledu. Obrnili so se na župana, ta pa: »O, vseh 135 sem dobro spravil v Gasilnem domu.«

Zagovornik: »Oprostite, gospod predsednik, dosmrtna ječa je previsoka kazen. Obtoženec je tako slaboten, da je ne bo mogel prenesti.«

...

Evropejec se je preselil v Ekvatorialno Afriko. Njegova žena je najela črnko, da bi varovala njene otroke.

»Ti nagajajo otroci?« jo je vprašala.

»Se ne spomnim več,« je mirno odgovorila črnka, »že petnajst let nisem nobenega pojedla.«

...

Beli raziskovavci so poklonili črncu ogledalo. Ves zadovoljen ga je nesel ženi, ki kaj takega ni še nikoli videla. Pogledala se je v ogledalo in tekla vsa v solzah k svoji prijateljici.

»Glej,« je hlipala, »moj mož ima ljubico.«

Prijateljica -- starikava in nič lepega obraza, se je pogledala v ogledalo in pomirljivo dejala:

»Zaradi tele se pa nič ne razburjaj. Tako grde in stare ženske se ti pač ni treba bati.«

...

Peter: »Tvoj oče je čevljar, pa imaš vedno strgane čevlje!«

Andrejček: »Tvoj je pa zobozdravnik, pa je tvoj bratec čisto brez zob.«

...

»Zakaj pa jokaš, mali?«

»Ker ima moj brat počitnice, jaz pa ne.«

»Zakaj pa nimaš počitnic?«

»Ker še ne hodim v šolo.«

R I M - Slovenski

„Hotel Bled“

ITALIJA

Lastnik Vinko LEVSTIK

ROMA - Via S Croce in Gerusalemme 40 - Tel. 777-102, 7564783

Blizu železniške postaje - Direktna zveza z avtobusom št. 3

Domača kuhinja - Vse sobe s prhami.

TVRDKA

Kerže

USTANOVljena leta 1886

TRST

TRG S. GIOVANNI, 1

TEL. 35-019

Emajlirani štedilniki najmodernejših oblik na vsa goriva. Popolna oprema za kuhinje, jedilnice, restavracije iz emajla, nerjavečega (Inox) jekla, stekla itd. Električni likalniki, sesalci za prah, pralni stroji, grelci za vodo, hladilniki. Dekorativni predmeti umetne obrti, od keramike do brušenega kristala. Lestenci ter vse vrste električnih luči, klasične in moderne oblike.

MLADIKO lahko kupite

V TRSTU:

- v knjigarni Fortunato
- v Tržaški knjigarni
- v prodajalni časopisov na končni postaji openskega tramvaja
- pri Parovelu v galeriji Tergesteo

NA OPCINAH:

- v prodajalni časopisov na končni postaji openskega tramvaja

V DOLINI:

- v trgovini Kos

V GORICI:

- v Katoliški knjigarni

CENA 200.- LIR